

T. C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

**ANAOKULLARINA GİDEN BEŞ ve ALTI YAŞ ÇOCUKLARININ
SEÇİLMİŞ RESİMLİ KİTAPLAR HAKKINDAKİ BEĞENİLERİNİN İNCELENMESİ**

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
BİLİM UZMANLIĞI TEZİ

Mübeccel SOFUOĞLU

ANKARA — 1979

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
-G İ R İ Ş	1
Çocuklar ve Kitapları	2
Çocukların Gereksinimleri	3
Beş ve Altı Yaş Çocuğunun Özellikleri ve İlgili Duyduğu Konular	7
Resimli Kitaplar	9
Resimli Kitapların Türleri	10
Resimli Kitapların İçerik Özellikleri	17
Resimli Kitapların Resimlendirilmesi	21
Resimli Kitapların Fiziksel Özellikleri	22
Türkiye ve Çeşitli Ülkelerde Resimli Kitaplar İle İlgili Yayınların Özeti	24
-A R A Ş T I R M A N I N A M A C I	29
-A R A Ş T I R M A N I N Y Ö N T E M İ	30
Evren	30
Örnekleme	30
Veri Toplama Yöntemleri ve Seçilen Resimli Kitapların Özellikleri	31
Veri Toplama Sırasında Karşılaşılan Güçlükler	40
Toplanan Verilerin Değerlendirilmesi	40
-B U L G U L A R	42
-T A R T I Ş M A	45
-S O N U Ç	50
-Ö N E R İ L E R	52
-Ö Z E T	54
-K A Y N A K L A R	55
-E K L E R	59

T A B L O L A R

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
1. Seçilmiş Kitaplarda 5 ve 6 Yaş Çocuklarının Yeğleme Durumu .. :	42
2. 5 ve 6 Yaş Kız ve Erkek Çocuklarının Aldıkları Ortalama Puanlar ve Standart Hataları	44

Ş E K İ L L E R

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
1. Yaş ile İlgili Olarak Farklı Kitapları Yeğleme Durumu (grafik)	43

G İ R İ Ő

Çocuklar ufuklarını genişletmek, anlayışlarını derinleştirmek ve sosyal kavrayışlarını genişletmek için kitaplara gereksinim duyarlar. Çevresinin bir parçası olarak ilk tanıdığı kitaplar olan resimli kitaplar, çocuğun tüm gelişim modelinde çok büyük etki yaparlar. İyi düzenlenip, ifade edildikleri zaman söz ve resim ile ifadenin güzelliğini açıklarlar.

Çağdaş incelemeler insanın en önemli özelliklerinden bazılarının hayatın ilk beş yılı esnasında geliştiğini göstermiştir. Resimli kitaplar okul öncesi çağlarında çocuğu dil ve resimle uyarmanın yanısıra, onun gelişmesini sağlayabilir, hatta onu eleştirisel bilinç edinmeye itebilir; çocuğun iç çatışmalarını yenmesi ve toplumsallaşması için yardımcı bir gereç olabilirler. Yaratıcı düşüncenin gelişmesini mümkün kıldıkları da önemle belirtilmektedir (1;15).

Yeni kuşakların yetişmesinde büyük yeri olan çocuk kitapları konusu, ülkemizde yıllarca ihmal edilmiş, var olan kitaplar ise nicelik ve nitelik yönünden henüz yetersizdirler. Çocuklar da bu kitapları yetersiz bulmaktadırlar. Çocuk-kitap ilişkisi konusu ile ilgilenenlerin eğitimde yararlı olacak resimli kitapların ne gibi özellikler taşıması gerektiğini saptayarak uygun önlemleri almaları gereklidir. Toplumumuzda ise bu konuda ki çalışmalar pek azdır.

Çocuklar ve Kitapları

Kitaplar yaşamın yerini tutmaz, fakat onun zenginliğine ölçülemeyen katkılar yapabilir (2;3, 3;2, 4;17, 5;;253). Yaşam güç ve yıpratıcı olduğu zaman kitaplar onun önemi hakkındaki düşüncelerimizi arttırıp bizi geçici olarak üzüntüden kurtarabilir, sorunlarımıza yeni bir anlayış getirebilir veya ihtiyacında olduğumuz huzur ve dinlenmeyi sağlayabilirler. Kitaplar kullanmasını bilenler için daima bilgi, teselli ve zevk kaynağıdır. Tyler'e göre çocuk kitaplarının esrarı -onların hissedilmelerinin ne kadar kolay, anlaşılmasının ise ne kadar güç- olduğudur (5;253).

Çocuk kitaplarının içerik ve fiziksel özellikler bakımından hem yetişkinler hem çocuklar tarafından beğenilmesi gerekmektedir. Her yıl, değişik nitelikler taşıyan pek çok çocuk kitabı piyasaya sürülmektedir. Bunlardan bazıları titizlikle hazırlanmış, bazıları da güvenilmesi imkânsız olan değersiz kitaplardır.

İyi bir çocuk kitabı, her zaman için geçerli niteliğe sahip olmalı ve büyüklere de, çocuklara görüldüğü gibi çekici görünmelidir. Sıkıcı, hedefsiz, kötü yazılmış olmamalıdır (6;48). Sürekli olarak hatırimızda tutmamız gereken iki gerçek vardır : Bir kitap çocuklar ondan hoşlanıyorsa iyi bir kitaptır; yetişkinler onu klâsik saysa bile eğer çocuklarca okunmuyor veya içeriğinden sıkılıyorsa kötü bir kitaptır (2;3, 3;2).

Bir çocuğun kitaplar arasında seçim yapma kapasitesi, daima elde bulunanlara ve büyük ölçüde yetişkinlere bağlıdır. Bir çocuğun hangi kitapları sevdiği veya sevmesi gerektiği hakkında, yetişkinler arasında hakim olan yanlış fikirler, aslında amaçladıkları hedefi, yani çocuklarda yaratmak istedikleri kitap sevgisini engelleyebilir. Bu da çocuklar için genellikle faydalı olması amacıyla hazırlanan kitapları etkiliyecektir (7;13).

Çocukların Gereksinimleri

Çocukların gereksinimleri başlangıçta kişiseldir, fakat olgunlaşırken bunlar genişletilmeli ve daha sosyalleştirilmelidirler. Gereksinimleri doyurmaya uğraşmak kolay değildir, çünkü çocuk daima bireysel istekleri ve sosyal onay arasındaki nazik dengeyi bulmaya çalışmaktadır. Doğrudan veya dolaylı olarak, bilhassa duygulu, düşünceli, çocukları anlayışla gözleyen, kendi çocukluklarını canlı olarak hatırlayan yetişkinlerin yazdığı kitaplar onlara yardım edebilir (2;3). Böyle kitaplar sadece çocuğun kendini ve başkalarını anlamasına değil, yetişkinlerin de çocukları daha iyi anlamaları ve kendilerinin onlarla eş düzeye gelmelerine yardım edebilir.

Fizikî Güven Gereksinimi

Fizikî güven duygusu, çocukta anne ve baba kucagında başlar; yemek yeme, uyuma, kendine rahatlık ve güven duygusu veren nesneye sarılmak ile de bağlantılıdır (2;6, 3;4, 8; 8). Çocuklar için olduğu kadar yetişkinler için de maddi tatminler, güveni sağlayan başlıca semboller olabilir. Eski peri masalları genellikle yeterince yemek ve giysi bulamayan insanlara anlatılırdı; bundan dolayı bu tip masalların için görkemli ziyafetler, zengin kıyafetler, pırıltılı mücevherler ve muhteşem saraylarla doludur. Bunlar insanlığın yaşı kadar eski güvenlik sembolleridir (2;6).

Eskiden olduğu gibi bugün de, maddî güven iyice tarif olunamamıştır ve insanın en baskı yapan gereksinimlerinden biri olarak süregelmektedir. Böylece günlük yaşamda olduğu gibi kitaplarda da güven yoksunluğu ve ona olan açlık kitabın konusu ve olayları için bir güdü sağlar. Çocuk yalnızca güven içinde olmamalı aynı zamanda bunu hissedebilmelidir (9;426).

Sevme ve Sevilme Gereksinimi

İnsanlar her zaman ve her yaşta sevme ve sevilme gereksinimindedir. Kimse sevgi gereksiniminde olmadan büyüyemez. Bu temel duygusal gereksinim doyurulsa da doyurulmasa da diğerleri ile olan ilişki ve davranışlarımızı etkiler (10;66). Bu gereksinim öyle baskı yapıcıdır ki, bir yönde engellenmediği zaman onun yerine geçecek başka şeylere yönelir (2;7, 3;5). İstenmediğini, sevilmediğini farkedenden veya sanan bir çocuk, örneğin sokak kedisine sevgi duyar. Bunun nedeni kendini bu istenmeyen hayvanla özdeşleştirmesidir.

Çocuğun sevgi dolu ilişkileri ve bunların kurallarını ilk öğrendiği yer ailesidir. Kitaplar da bu tip ilişkilere örnek teşkil ederler. Çocuk aile üyelerinden her biri ile ilişkisinde, kendini güven içinde hissetmeye gereksinim duyar (9;422).

Aile ilişkilerinden sadece çocuğun korunma, sevme, sevilme duygusu gelişmez, aynı zamanda tüm insanlara yaklaşımı ve ilerideki davranışları belirlenir. Aile içinde anne ve babanın statüsü, çocuğa anne ve babanın görevleri, aile içindeki rolü hakkındaki ilk kavramları verir. Bu da çocuğun kendi cinsiyetini isteyerek veya istemeyerek kabul etmesinde rol oynar.

Aile bağlılıkları aynı zamanda, iyi arkadaşlık için zemin hazırlayarak, çocuğun sosyal hayatının genişlemesine yarar. Çocuk sevildiğini ve sevgisinin kabul edildiğini hissedince, arkadaşça ilişkilere yeteneği artar. Fakat bunun tersi söz konusu olunca kişilere yönelişi şüpheli, kırıcı ve yıkıcı olur.

Bazen aile hayatı hakkındaki öyküler çocuğun kendi edindiği bazı tecrübelerle de değinebilir. Aile ilişkilerini konu alan eserler mutlu ortamda yetişenlere mutluluğun anlamını, mutsuz ortamda yetişenlere mutluluk örneği verdiklerinden yararlıdırlar. Mutsuz bir çocuk kendini kitabın kahramanının yerine koyarak öykü süresince kendini mutlu hissedebilir. Ancak

bu tür öykülerde aşırı duygusallığa yer vermemelidir. Bu gereksinim diğer varlıklarda da görülür. Vahşi hayvan öykülerinde hayvanların eşlerini, yavrularını korumaları bir çocuk için çok ilgi çekicidir.

Evcil hayvanların da ailelerine olduğu kadar, sahiplerine de bağlanmaları aynı şekilde söz konusudur. Hayvan öyküleri hiç şüphesiz çocukların hayvanların isteklerini anlamalarına yarar.

Sonuçta, sevmeye ve sevilme gereksinimi çocuğu öyküye iter.

Daha sonraları gerçekçi aile tabloları çizen kitaplar önem kazanmaya başlar.

Bir Grubun Üyesi Olma Gereksinimi

Bir grubun kabul edilen üyesi olmak her insanın gereksinimidir. Çocuğun benmerkezci olması kendisini ailesine kabul ettirmeye yarar. Çocuk zamanla kendini arkadaşları, okulu, yaşadığı şehir, ülkesi ve sonra da ulusu ile özdeşleştirir.

Çocuk edebiyatı da bu sırayı takip etmelidir (2;11). Aile, okul ve komşulukla ilgili öyküler ile başlamalıdır.

Başarma Gereksinimi

Yeterli olabilme gereksinimi insan davranışında kuvvetli güdüleyici bir güçtür. Yeterli olabilmeyi başarmak için verilen uğraş, çocuğun emekleme safhasında edindiği görsel keşiflerle başlar. Mutlu olmak veya iyi uyum yapabilmek için çocuk veya yetişkin, bir alanda ya da diğerinde yeterli olabilme duygusunu tahmin etmelidir (2;12,3;3). Yeterli olmayı başarma, reddedilmenin telâfisi ve kabul edilmeye doğru atılan bir adımdır. Bu, çocuk hikâyelerinde sık rastlanan bir konudur-yalnız ya da utangaç çocuk bazı alanlarda yeterli olabilmeyi başarır; böylece hayranlık kazanır ve gruba kabul edilir.

Yeterli olabilme kavgası başarısızlıklar ve engellemeleri icerebilir (2;13, 11;7). Fiziki sakatlıklar ve zihinsel kısıtlamalar, kitaplarda gösterilmeli, kabul ettirilmeli, karakter bunun için kendini hayata küsmüş hissetmemelidir (10;67).

Çocuklar kahramanlık öykülerini okuyarak zorlukları yenebilmeyi ve çevrelerini kontrol altına alabilmeyi öğrenirler (9;424).

Değişiklik Gereksinimi

Oyun bazen insan organizmasının temel gereksinimlerinden birisi olan değişiklik gereksiniminin bir parçası olarak sınıflandırılır (2;14). Eğer çok çalışılırsa dinlenme veya oynama gereksinimi duyulur. Eğer durum ciddi ise gevşeme ve eğlenme gereksinimi ortaya çıkar.

Çocuklar özgürlük gereksinimindedirler. Günlük baskılardan, yetişkinlerin zorlamalarından sıkılıp birçok yetiştikten daha fazla ıstırap çekerler. Bazıları ise okuldaki başarısızlıklarından, fiziki veya sosyal aşağılık duygusundan acı çekerler.

Birçok kitap çocuk için sağlıklı bir değişim sağlar. Eski peri masallarının rüya gibi niteliği de bugünün çocuğuna değişiklik getirir. Modern fantaziler çocuğa güldürücü ve hayalî serüvenler sağlarlar (2;14, 3;9).

Bilme Gereksinimi

Anne ve baba genellikle çocuklarının çok meraklı olmasından yakınır- lar. Fakat araştırma ve emin olma isteği, zekânın bir göstergesidir. Bilme gereksinimi, temel bir açlıktır ve kitaplar bunu doyurmaya yardım eder(2;14).

Kuşlar, bitkiler, taşlar, yıldızlar, roketler, uçaklar hakkındaki kitaplar, sözlükler, ansiklopediler çocukların ilgilendikleri, meraklarını giderdikleri araçlardır.

Bazı kitaplar sadece bilgi vermekle kalmaz, aynı zamanda insanların bilme, keşfetme isteklerini de gösterirler.

Güzellik ve Düzen Gereksinimi

Çocukta estetik duygusu yalnızca doğuştan mevcut değil aynı zamanda karşılaştığı materyallere ve onların nasıl gösterildiğine de bağlı olarak gelişir. Ancak gelişmesi yetişkinlerin elindedir. Çocuk gelişip büyüdükçe yavaş yavaş sanatta ve edebiyatta güzellik aramaya yönelir.

Bugün çocukların estetik ihtiyacını doyuran, güzellik ve düzen içinde büyümelerine yardım eden kitaplar yeğlenmelidir.

Renklerin ve çizgilerin uyum içinde olması, çocukta estetik duygusunun gelişmesine yardımcı olur.

Beş ve Altı Yaş Çocuğunun Özellikleri ve İlgilendiği

Konular

Beş ve altı yaş çocuğu fiziksel gelişimin yanında sonsuz bir merak duygusu ile beslenen zihinsel bir gelişme de gösterir (8;13,12;71).

Pasif kalamazlar, kafaca ve vücutça aktif olma isteğindedirler. Hâ-yâl güçlerini yönlendirmeyen, düşüncelerini geliştirmeyen okuma anları yerinde tutamaz (7;14). Karakterinin büyük kısmı kendi vücutsal faaliyetleri, fizikî durumu ve oyunları tarafından şekillenir.

Kendi dünyasını, yetişkinlerden ayırdeder, sadece sözle arzularını ifade etmeye kalmayıp, farklı fikirler ve bakış açılarındaki ortaya koyabilirler. Dikkat süreleri artmış olduğu için okunan metnin uzunluğunun önemi yoktur, öyküleri kısım kısımda olsa izleyebilirler.

Gerçeği öğrenme istekleri çok şiddetlidir. Genellikle, duygusal yaşamlarında çocuklar kendi içlerinde iyi uyum yaptıkları gibi başkalarına da

güven verirler. Korku ve kaygılaşma vardır, fakat bunlar genellikle geçici ve somuttur. Kendilerini korumaya kuvvetli bir eğilim gösterirler. Kızlar tarafından anlatılan öykülerde "kız" "anne" ve bazı hayvanlar baş karakterdedirler. Erkekler tarafından anlatılanlarda da "erkekler", aileden başka diğer bazı yetişkinler veya hayvanlar yaygındır. Kızların hikayelerinde anneler biraz olumsuz rol oynarlar, fakat bütün erkekler anneleri yardımsever ve arkadaşça görünürler. Her iki cins de babaları yardımsever ve arkadaşça görmektedirler (13;211).

Gerçekçidirler, bu yüzden tamamen hayali eserleri kavrayamazlar (8;15, 14;48).

Bağımsızlıkları artmıştır. Arbutnot, okul öncesi çağında ki çocukların bağımsız olmaya ve bir iş başarmaya duydukları büyük isteği belirterek, temaları sevgi, başarı ve güven üzerine kurulmuş olan öykülerin çocuk literatüründe uzun bir süre yaşadığını belirtmektedir (3;20).

Sözcük hazineleri zenginleşmiş, cümleleri daha uzun; ancak genellikle yapı olarak basittirler. Dil daha az kişisel, daha fazla sosyal olarak kullanılır. Açık ve çok konuşurlar, soruları yeni şeyler öğrenmek isteğinden doğar (14;48, 15;20, 16;29). Kızların dil gelişimi daha erken olduğundan öyküleri daha erken yaşlarda duyar ve okurlar (17;100).

Çocuklar fiziksel büyümelerinde olduğu gibi okumalarında da belli aşamalardan geçerler. Bir çocuk Peri masallarından Vikingler hakkında bir kitaba, daha sonra da Mars'la ilgili bir kitaba geçebilir. Tüm bu kitapları ilerdeki okuması için bir temel oluşturacak ve daha çok okumak için, içinde gerçek bir gereksinim ve istek uyandıracaktır (7;15).

Beş ve altı yaş çocukları kitaplara kendilerinden küçüklerden daha büyük ilgi gösterirler. Çocuğun seçtiği kitap; cinsiyeti, yaşı, fiziksel, bilişsel gelişmesi, duygusal olgunluğu ve aile çevresine bağlıdır.

Çocukları kitaplara yönlendirmek için ilgilerinin ne olduğunu araştırmakta fayda vardır. Sordukları sorular desteklenerek daha fazla araştırması ve yeni ilgiler bulması cesaretlendirilebilir. Kitaplara ilgiyi uyarma için bu iyi bir yoldur (15;79). Kitapların okunabilirliği, var olan ilgiyi kullanarak yenilerini geliştirmede önemli bir etken olarak görülmektedir. Çocuk olgunlaştıkça ilginin değişim oranı yavaşlamaktadır; çocuk ne kadar olgunlaşırsa, ilgi alanı o kadar genişler ve derinleşir (18; 127).

Bu yaş çocukları insanlar aile ilişkileri, oyun arkadaşları ve kendi çevrelerini yansıtan durumlar, diğer ülkelerde yaşayan çocukların yaşamları, bitkiler, taşlar, uzay gemileri, roketler, uçaklar, trenler, vapurlar, çeşitli otomobiller, yağmur-kar-rüzgar gibi doğa olayları, her çeşit makineler (buldozerler, yol kazıcıları), hayvanlar (kediler, köpekler, atlar, balıklar ve daha az tanıdıkları develer, arslanlar, maymunlar ve filler), oyuncağlar, spor, kız-erkek arasındaki benzerlik ve farklılıklar, sevgi, ağırlığın ve mıknatısın izahı hakkındaki gerçek bilgiler, denizler, kabuklar (midye cinsi), dinazorlar, eski zamanlar, güneş, ay, yıldızlar gibi konulara ilgi duyarlar.

Resimli Kitaplar

1-7 yaşları arasındaki çocukları için hazırlanmış olan kitaplar "Resimli Kitaplar" adı altında toplanır (8;22). Resimlerin, metnin ayrılmaz parçası olduğu ve yazılara resimden az yer verilen kitaplardır (16;15) (19;2).

Çocuğun ilk ve en fazla etkilenebilen yıllarında resimli kitaplar göz ve kulak yolu ile, zihin ve duygularını uyarmak için çocuğun hayatına girerler. Bu kitaplarda çocuk okuyamadığını, resimle kendisine anlatacağı beklentisindedir (7;116, 20;63). Resimlerin yardımı ile kendisine okunan öyküyü izleyebilir. Resimli bir kitapta resim canlı bir rol oynar ve kiti-

bin etkisinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Çocuğa, dünyayı görmenin yeni yollarını-onun istekleri, sihiri, eğlencesi- ve sonra tekrar aynı şeyleri görmenin farklı yollarını gösterirler. Çocuklar herhangi bir şeyi kendi çevresinde görebilir, resimli kitabın sayfaları arasında tanıyabilir ve ondan sonra bir sanatçının değişik ifadelerinde birçok kereler görebilirler (20;63).

5-6 yaş çocuğu kitapta macera arar. Artık onun için konu, olay ve karakterler önem kazanmıştır. Büyük çoğunluğunun konuları sevgi, güven ve başarı üzerine kurulmuştur. Bu kitaplar çocukların kendilerini resimdeki kahraman yerine koydukları kitaplardır; bu bir köpek yavrusu, bir lokomotif veya küçük bir çocuk olabilir.

Öykünün ilgili olduğu yaşam tecrübesi, çocuğu anlam ve hayal gücü limitlerinde tutabilmek için karmaşık olmamalıdır. İyi bir resimli kitapta önemli olan, olayın öykü ve resimsiz olduğu zamandan daha büyük sanallık verecek şekilde çizilmiş olmasıdır (7;117).

Çoğunlukla resimli kitap bir sanat çalışmasının bütünü olabilir. Belirli bir derecede de zamanın sanatsal düşünüş ve tarzını yansıtırlar. Onun resimleri, metni ile uyumlu bir anlaşma içindedir. Aynı zamanda kâğıt ve ciltleme kitabın sanatsal kalitesine katkıda bulunur. Ve, göze hitap eden sanat faktörleri kaynaştığı zaman resimli kitap doğar (20;63).

I. Resimli Kitapların Türleri

a. Peri Masalları

Yazarı bilinmeyen peri masallarının kaynağı, insanlığın ilk yıllarına gitmektedir.

Modern peri masalları bilinen yazarların ürünüdür. Peri masalları eğlendirmek, dinlendirmek ve günlük sorunlardan kaçışı sağlamak için sa-

şırtıcı mucizeler ve sihirli imajlar kullanırlar. Çocuk böylece bir başka dünyaya -hâyâl dünyası-na girer (7;51).

Peri masallarında, insan nitelikleri-cesaret, çalışkanlık, sevgi, şefkat, iyilik, günahkârlık, kibirlilik, erdemlilik-okuyucu için canlandırılır, çünkü masallar bir tek hedefe sahiptir ve ilgi birliği elde edilir. Peri masalında ilginin dağılması yalın anlatımla sağlanır (20;186).

Peri masalının başlığı çoğunlukla masalın konusu ile ilgilidir.

Bazen masal tek, merkezî bir çalışma üzerinde toplanır: Bir genç kıza kazanma; birisini büyüden kurtarma, birisinin durumunu düzeltme veya eşitsizliğin üstesinden gelme gibi, bazen de "Çizmeli Kedi"de olduğu gibi bir seri sorunun üstesinden gelinir.

Karakter çalışması, iş veya tecrübelerin veya halledilecek sorunların şeklini alır. "Oduncunun Çocukları"nda kardeşlerin ilişkileri ve yoksulluk onları problemlerini çözme konusunda cesaretlendirir ve sonuçta bildiği gibi çocuklar evlerine dönerler.

Başlangıç basittir ve bizi masal dünyasına atar, kimin kim olduğunu gösterir, problemi işaret eder, bunu da sonuç takip eder.

Sözcüklerin güzellik basitlik ve değeri onların kusursuz ve doğrudan etkilerini belirtir. Masalın dili zihinsel, duygusal ve duygusal tecrübelerin hayalini akla getirmekte ve bayağı olana sanatla süslemektedir. Konular gibi karakterlerde hem somut hem soyuttur. Konuların yararına hizmet ederler ve iyi-kötü, kuvvetli-zayıfın masaldaki zıtlıklarını sağlarlar. Hayvanlar karakterdirler ve insan davranışını şahsiyetlendirmektedirler(20; 196).

Masallarda zaman saat zamanı değil duygusal zamandır. Geçmiş şimdi ve gelecek şimdinin parçasıymış gibi doğrudan bir yakınlıkta birleşir.

Peri masalı dünyası bazen olması hayal edilen bir dünyadır ve çocukların gereksinimlerini tatmin eden duygusal değere sahiptir.

b.Fantazi

Edebiyatta fantazi, sihirle ilgili ve mantıksız olanı hakikat dünyasına getirir; timbyle hayâl ürünüdür. Tanıdık ortam ve eşyalar duruma uymak için yeniden şekillenip düzenlenmektedirler.

Fantazi, geçmişte bir düzene sahip olan olay, eşya ve insanlardan geniş bir çeşidi konu alır. En fantazi eserlerde bile öykü, gerçek yaşamın kusursuz detayları tarafından tutulur (20;243).

Fantazi kitapları, hareketli bir içeriğine, hayal gücüne ve derinde tatmin edici sonuçlarına uygun, daimi çekicilik ve tazeliğe sahiptirler.Çocuğun ilk resimli kitapları, onlara çekici gelip, yaşamlarına zenginleştirici tecrübeler sağlarken, fantazi sihirli gücü ile çocuğu cezbeder.

Fantazide konular yeniden şekillenmiş ve düzenlenmiş olup, insan duygu ve durumlarının geniş bir kısmı dile getirilir. Bazı konularda, büyümek istemeyen küçük bir çocuğun problemleri gibi, çocukların psikolojik sorunları ile ilgilidir. Güldürücü nitelik taşıyanlarının terapatik özelliği vardır.

Fantazi, karakterleri; insan, insanlaştırılmış veya canlandırılmış diye öyküye bağlı olarak gruplara ayırır. Cansız nesnelere (oyuncaklar, makineler v.s), canlı, kişiliklendirilmiş karakterler olurlar. Hans Christian Andersen basit alelade eşyaları -çaydanlık, mum, zil gibi-yaşayan karakterler olarak hayal edip onlara eşsiz kişilikler vermiştir.

Güzellik ve canlılıklarını artistik öykü anlatmaya borçludurlar.Şiirsel hayalle eşleştirilirlerse, çocuğun duygularını büyüleyip, hayalini harekete geçiren bir metin haline gelirler. Diyalog doğal, canlı ve gösterişsizdir.

Olaylar geçmişte, şimdi, ya da gelecekte geçebilir. Ancak, yer ve zaman belirgin olmalı, en güzel hayal edilmiş öyküde bile detayın sadece gerekli kısımları yazılmalıdır. Detaylardaki gereklilikler manzaralar, elbiseler ve şekiller zihinde bir hayal uyandırmaktadır (20;250).

Fantazinin örnekleri; doğa, insanlar, hayvanlar, ufak tefek insanlar, oyuncaklar eşyalar, sihir, rüyalar ve harikalar diyarları ile ilgili kitaplardır.

Fantazinin en belirgin örneklerinden olan doğa ve hayvanlar sık sık insanlar ve doğal olaylar ile birbirine karıştırılır. Bazen yalnız hayvanlar insanların yaşadığı doğal dünyayı sembolize etmek için kullanılır. Bilhassa iyi hazırlanan kitaplar doğayı ve hayvanları kullanır, evrensel insan yaşantılarını ayna gibi gösterirler.

Çocuklar küçük eşyalarla oynamaktan zevk alırlar. Herneşilsa oyuncaklar ve ufak tefek insanlar gerçek dünyasından daha uygun olarak ayarlanmış bir dünyada ilerlerler. 5-9 yaş çocuğuna hoş görünen bu oyuncak fantazisi sık sık "yeterince sevilen oyuncak ve eşyaların hayata geleceklerine" inanan çocuklar ve oyuncaklar arasındaki sevgiyi içeren bir çocuk teması geliştirir (20;263).

Çocukların şiddetli merakları, gelişim ve büyümelerinin her devresinde, onları yeni ve yabancı mucize ülkeleri bulmaya yöneltir. Başlangıçta yeni parlak manzara ve nesnelere enteresan görünür. Fakat genişleyen ufakları çok geçmeden peri masallarından seçilmiş efsanevi varlıklarla doldurulmuş dünyaları içine alır. Fantazi çocuğun gezinebileceği, kalbinin ve zihninin hayallerini istedikleri yolda idare edebileceği bir harikalar ülkesidir.

Bazen çocuklar bir harikalar ülkesinden diğerine seyahati, rüyaları ve hayalleri arasında gerçekleştirirler. Genellikle çocukların rüyalarında yarattıkları, parlak yapılmış güzel resimler fantazinin bu bölümüne derinlik ve açıklık verir (20;268).

c. Hayvan Öyküleri

Hayvanların hayatını anlatan eserlerdir. Bu eserlerde özellikle hayvanların efendilerine bağlılığı, çalışkanlığı, cesurluğu, tokgözlülüğü üzerinde durulur. Birtakım hayvanların isimleri, beslenmesi, çoğalması ve yaşayışına ilişkin bilgiler de verilir (4;94).

Hayvan Öyküleri üç gruptur : İnsan gibi davranan hayvanlar, konuşan hayvanlar ve hayvan olarak hayvanlar (2;392).

İlk gruptakiler yani insan gibi davranan hayvanların olduğu kitaplar eğlencelidirler, bilimsel değildirler, çoğunlukla komik hayvan öyküleridir. Üç yaştan yedi yaşa kadar olan çocuklara göredirler. Bunlara insan karakteristiği verilmiştir. Hayvanların insan davranışını taklitlerinde büyük farklılıklar vardır.

İkinci gruptaki hayvan öyküleri, onların konuşma ve düşünme gücünün haricinde bilimsel olarak daha ciddi bir nitelik taşırlar. Bu tip öykülerde hayvanların davranışları ve problemleri, yalnızca onların kendi dünyalarından olmalıdır. Bu çeşit hayvan öyküleri mantığa aykırı görünür; çünkü hayvanlar bilimsel olarak kendi türlerine göre uygun gözükürler, ama konuşma ve düşünmelerine, insan yeteneği verilmiştir. Eğer gerçekçi yazılırsa çocuklar için iyidirler. Bu öyküler çocuklara, hayvanlarla daha yakın ilişkiler, onlara karşı şefkat ve yardım etme isteği kazandırırılar.

Üçüncü gruptaki kitaplarda, hayvanlar nesnel olarak tanımlanmışlardır. Yazar hayvanlara konuşma ve düşünme vermediğinden onların güdü ve davranışlarının anlamını izah etmeyebilir. Bu öyküler çocuklarda 7-8 yaşından olgunluğa kadar popülerdir. Yazarlar sadece okuyucunun ilgisini uyandırmak ve tutmak için, çocukların duyguları ile oynamak istemezler; fakat vahşi veya evcil hayvanların çoğunun yaşamı, yakın veya uzak bir faciaya doğru ilerler. Vahşi yaratıkların nadir olarak doğal yolla öldüğü söylenir, kitaplar da bunun doğruluğunu göstermektedir. Kendi dünyalarındaki hayvanlarla uğraş-

malarını, belirli düşmanlara karşı kendilerini korumalarını ve kendi sorunlarını halletmelerini anlatırlar. Veya insan ve diğer hayvanlarla uğraşabilirler. Bu öykülerde çocuklar komik, trajik ve hareketli olay serilerinin bir seyircisi olarak görünürler.

d. Gerçekçi Öyküler

Çocuk edebiyatında gerçekçilik yaşamın her yüzünü kapsamına alan geniş bir bölümdür. Heyecanlandırıcı, komik, romantik, hayalî olabilir, fakat daima elası ve akla uygundur. Gerçekçi öyküde, olması mümkün olan herşey olabilir.

Çocuk edebiyatında gerçekçiliğin amacı, çocuğa uzun uzun öğüt vermek yerine günlük yaşayış ve hareketli yaşamın gerçekliğini göstermektedir (20). Bu öykülerde çocuk bazen benzer geçmiş ve tecrübelere sahip karakterlerle kendini bir tutabileceğini anlayacaktır. Fakat gerçekçi öyküler bazen okuyucudan farklı insanları da tanımlarlar. Çocukların çoğu benzer zevk ve üzüntüler ile karşı karşıya olduğundan, bu öyküler uzun süren bir çekiciliğe sahiptirler. Kitabın iyiliği içeriğinin düşündürdüğünde değil, ileri sürdüğü düşüncededir (20;362). Edebiyatın diğer bölümleri gibi gerçekçi öykülerde temelde bu hedefe sahiptirler.

Güzel anlatılırlarsa bu öykülerin çoğu çocukların temel gereksinimlerini doyururlar. Eğer çocukların temel gereksinimleri üzerinde merkezlenirlerse; eğer kendi bireysel ve sosyal ilişkilerine artmış bir anlayış verirlerse; eğer insanların farklıdan çok benzer, yabancıdan çok birbirlerine yakın olduklarını gösterirlerse; eğer kendi yaşamları hakkında yapabilecekleri şeylere çocukları inandırılırlarsa o zaman o kitaplar çocuklar için iyi ve değerlidirler (2;420).

Gerçekçi öykülerde konular zamanın ideallerini yansıtır. Okuyucu üzerinde en güçlü izlenimi bırakan öykülerdir. Sonuçta, günlük yaşamın canlı ve enteresan bir resmini verirler.

Karakterlerin fevkalade önemi vardır, kahramanın sahip olduğu kuvvetli kişilik diğer karakterleri ve öykünün havasını etkiler. Karakterler bütünü ile geliştirilmiş ve inandırıcıdır.

Gerçekciliğin amacı yaşamın tam bir fotoğrafını vermek olduğundan, dil de zamanın diline uygun, içerdiği insanların sosyal ve bölgesel farklılıklarına göre, renkli ve değişik olmalıdır. Fantazi, okuyucuyu kendinden geçirten hayali sahnelere sahiptir, fakat gerçekçi öyküler günlük yaşamı yansıtan düşünceleri bildirirler.

Öykünün yer ve zamanı bilinen ve bilinmeyen yerlerden olabilir.

Aile, hayvan, diğer ülkelerde yaşayan insanlar, spor, deniz, esrarengizlik hakkında ki öyküler ve çocuklar için yazılmış tarihi romanlar, çocuğa hayatın doğru resimlerini gösteren gerçekçi öykülerin bölümlerindedir.

Aile yaşamı ile ilgili öyküler doğrudan çocuğun yaşamı ile ilişkili durumları anlattıklarından kuvvetli çekiciliğe sahiptirler; okuyucunun ilgi si genel olarak karakterler üzerinde toplanmıştır. Birçok farklı geçmişi göz önüne serer, çok sayıda üzüntülü ve komik tecrübeyi gösterirler (20;371).

Serüven öyküleri, çocukların hareket ve heyecan gereksinimini karşılarlar; hayale, tehlikeli ve esrarlı olaylara, beklenmedik sonuçlara yer verirler. Özellikle deniz hayatı, bilinmeyen ülkelerin keşfi, tehlikeli yolculuklar bunların konuları arasındadır (4;96).

Spor öyküleri, öykü ile birlikte belirli faaliyetlerde kullanılan teknikler hakkında bazı bilgiler verebilirler, çocukların becerileri ile ilgilidirler. Çocuğa çok çalışma ve kararlılığın, oyunu kazanma veya başarıyı tamamlamada önemli noktalar olduğunu anlama fırsatı sağlarlar (20;383).

Ayrıca, öğretici kitaplar da gerçeklerle ilgilenirler, doğruluk ve geçerlik en önemli ölçütlerdendir. Bu kitaplar da sözcükler basit, terimler ve açıklamalar doğru. Önemli gerçekler basitleştirilmiş olup olaylarda man-

tıklı bir sıra bulunmalı ve ilgi çekici biçimde yazılmalıdır. Yetişkinler çocukları, kitaplardaki gerçekleri kontrol etmek için teşvik etmelidirler; bu, gerçekleri araştırmanın bir yoludur. Çok fazla bilgi ve yardımcı bilgi metinde yanlış olmamasına rağmen çocuğu yanlışlığa ve şaşkınlığa düşürebilir.

II. Resimli Kitapların İçerik Özellikleri

a. Yer ve Zaman

Olayın ne zaman ve nerede geçtiğidir (2;23, 16;163). Elemanları coğrafi yer ve zamandır. Coğrafi yer, bir ülke ya da şehir kadar geniş ya da çiftlik ve bir sınıf kadar küçük olabilir. Zaman, bir ya da birkaç yıllık tarihsel dönem, bir mevsim ya da bir gün olabilir.

Öykünün yer ve zamanı açık ve inandırıcı olmalıdır. Yer ve zamanın anlatılması bir seyahat broşürü havasında olmamalıdır.

b. Görüş Açısı

Öyküyü kimin anlattığıdır. Yazar öykünün birkaç yerinde karakterleri, basitçe betimleyip onların düşüncelerini ifade edebilir. Hiç bir yorum yapmayıp sadece karakterlerin eylemlerini, onlar için konuşturabilir. Eğer öykü birinci şahsın ağzından anlatıldıysa, ses tarafsız bir kimsenin ya da esas karakterindir. Bazen de yazar kitaptaki karakteri tek yapar ve onunla özdeşleşir, böylece dinleyen onunla bir duygu birliğine girer (2;24).

c. Karakterler

Esas karakter genellikle kitapta tanıtılan ilk kişi olarak ayırt edilir, dinamik bir rol oynamalıdır.

Karakter verme, fizikî betimlemeden etkilenebilir. Kullanılan karakterlerin kişiliklerinde çeşitlilik olmalıdır. Doğal olarak gelişmeli, davranışları ve konuşmaları; yaşlarına, cinsiyetlerine, yaşadıkları çevreye, renklerine ve eğitimlerine uygun olmalıdır (2;25).

Çocuk izlemekte güçlük çekeceği için, öyküde dörtten fazla karakterin olmaması uygundur (21;104).

Her öykü ana karakterin sorunundan ya da amacından kaynaklanır ve onun sorunu çözümü ya da amacına ulaşışı çevresinde oluşur. Bu nedenle karakter "konu"yu oluşturur. Karakterler, anlatılan öykünün gereklerine uyacak şekilde yaratılmalıdırlar. Zekâca gelişmemiş sinir hastası gençler, ya da minyatür büyükler gibi konuşan, vaktinden evvel gelişmiş çocuklar gibi garip tipler reddedileceklerinden karakter olarak alınmamalıdır (10;32).

Karakterler; çocuklar, yetişkinler, hayvanlar, eşya ve makinalar olarak gruplandırılabilir (8;27).

6-8 yaşlar arasındaki çocuklar için yazılan kitaplardaki karakterler, gerçek yaşamdan seçilmiş, karmaşık olmayan, baştan sona kadar büyük bir değişim göstermeyen kişiler olarak yer alırlar. Baş rolde tamamen farklı, değişik bir karakter bir anti-kahraman olmamalıdır, çünkü çocuk kendini "kahraman" ile özdeşleştirmek ister ve doğal olarak da kötü kişiliğe bürünmeyi arzu etmez. Baş karakter bir iyilik meleği de olmamalıdır, çünkü çocuk kimsenin mükemmel olmadığını bildiğinden böyle çok erdemli bir karakterle de özdeşleşmek istemeyecektir (10;34). Yiğitlik abartılmamalı, insan başarı ve başarısızlığı ile tanıtılmalıdır (22;18).

Kahramanlar daima olaylara seyirci değil, olayları yapıcı olmalıdırlar. Karakterler uygun bir şekilde adlandırılmalı, öykünün etkinliğini azaltacak hayal ürünü isimler ve yabancı isimler kullanılmamalıdır (4;309,10;37).

d. Konu

Konular ciddi den komik olanlara, gerçekçiden hayali olanlara, hatta bunların karışımına kadar değişebilir, önemli olan fikir ve duyguların çocuk dünyasını yansıtmasıdır. Hazırlanan kitaplarda çocukların dış dünyaya ait gelişen bilgileri, tecrübeleri ve sözcük bilgileri gözönünde tutulmalıdır. Konu resimsiz olarak da bir değer taşıyacak güçte olmalıdır. Aksi halde

en güçlü resimlendirme bile esere değer kazandıramaz (8;26).

Konu, temelde mantıksal bir sonuca göre birbiri ile ilişkili sıralarla hareket eden bir dizi eylemdir. Yazar ilk olarak olay yerini ortaya koymalıdır; ondan sonra gelişme ve hızı sağlamak için konuda çatışma, zıtlık ya da sorun olmalı, sonunda kesin bir sonuçlanma bulunmalıdır.

Çocuk yayınlarında konu seçiminde çocukların ruhsal özellikleri yanında, onların ulusal kültür değerlerinin, toplumun benimsediği ahlâk kurallarının, gelenek ve göreneklerinin göz önünde tutulması gerekmektedir. Çocuklarda mizah duygusunu geliştirecek; insanlar, doğayı, yaşamayı sevdiği gibi gösterecek; düşünmeye yöneltecek; din ve ırk üstünlüğü, kâdercilik gibi önyargıları işlemeyecek; çocuk düşüncesinin somuttan soyuta, yakın çevreden uzağa doğru geliştiğini gözönüne alacak; güvenme, sevmeye, iyilik, güzellik, cesaret, hoşgörü, sorumluluk, gerçekçilik, duygularının gelişmesine yardımcı olacak, bağımlılığı artırmayacak; acıma, iyilik, korku, dehşet, kin, kahramanlık, fedakârlık gibi konuları abartmayıp, iyi ve yerinde kullanacak özelliklere sahip ve hareketli yayınlar yararlı olurlar(1;87).

Konunun işlenişi bilim verilerine ve insanlık değerlerine uygun olmalıdır.

Yurt sevgisi, ulusal değerler işlenirken evrensel değerler bir kenara itilmemeli, ülkeler arasında düşmanlık ve öcalma duyguları körüklenmemelidir (23;68).

e. Tema

Çocuk yayınlarında tema hiçbir şüpheye meydan vermeyecek şekilde açık ve belli olmalıdır. Teması belirsiz eserler, yanlış anlamalara yol açarlar. Tema iyi bir konunun ortaya çıkmasına yardımcı olmalıdır.

Çocuk yayınlarında genellikle şu temalar görülür. Aile, yurt, ulus, doğa ve yaşama sevgisi; güzelliğe karşı bağlılık ve duygudaşlık; başkalarına karşı nazik, saygılı ve dürüst olmanın yararlılığı; cesurluğun kahraman-

lığın, özverinin değeri; kişisel girişimin önemi; gelenek ve göreneklere karşı bağlılık ve duyarlılık. Bu genel temalara ek olarak tarihin unutulmaz dönem ve değerlerini tanıtmak gibi temaların ele alındığı da görülmektedir (4;307).

f. Üslup ve Dil

Yüksek sesle okunan bu kitapların basit ve kısa anlatımının dışın-
da, kulağa hoş gelen ritmik bir havası da olmalıdır. Özellikle beş ve altı yaş çocukları çift anlamlı sözleri, fazla hayalî benzetme ve açıklamaları iyi anlayamazlar.

Öykü anlatımının dili somut olmalıdır, çünkü, somut kelimeler canlı imajlar yaratırlar. Çoğunlukla resimli kitap yazarlarının kolay yolu seçerek kalıplaşmış ifadeler kullanması öykünün canlılığına bozar. Bu kitaplar büyüklerinkine göre daha az sözcük içerirler. Sözcükler çocuğun bilgisine uygun olmalı gereksiz sözler kullanılmamalıdır. Resim bolluğu sözle betimlemeyi gereksiz kılmaktadır.

Grammer bakımından düzgün cümleler olmalıdır, özne-nesne-yüklem ilişkilerinde hata yapmamak yazarların dikkat etmesi gereken noktalardır.

Resimli kitaplarda çok az mecaz vardır; çünkü, öykü çok hızlı gelişir ve dikkat betimlemeden çok olaylar üzerinde toplanır(19;89).

Çocuklar bir öykünün birden bire kesilmesini değil bitmesini beklerler, bu da çocuklarda tamamlanmış bir çember rahatlığı uyandırmaktadır(8;30).

Dil; arı, yalın, gelişen ve özleşen dil doğrultusunda olmalı, sözcük hazinesini zenginleştirmelidir (1;88).

II. Resimli Kitapların Resimlendirilmesi

Çocuk kitapları yalnız resimli, çok resim- az yazılı, az resim-çok yazılı olabilirler; fakat hiç bir zaman resimsiz olmamaları istenir (1;37). Resimler iyi ve kolay yorumlanabilmeli ve sanat değeri taşımalıdır. Çizim, çocuğun dünyası, ruhsal yapısı, zihinsel gelişmesi gözönüne alınarak yapılmalıdır. Bir masal kitabında resimler, sözle anlatımın tıpa tıp resimle anlatımı olmayıp, esası o masal olan, resimli bir yorumlamadır. Eğer resim ile metin arasında gerçek ilişki yoksa, o resimler hemen hemen hiç işe yaramazlar. Çocuklar metinden anlayamadıklarını resimleri okuyarak anlayabildiklerinden, resimler hareket ve anlatım gücü taşımalıdır (19;73). Resimler öykülerin detaylarını içermenin ötesinde arka plânları ile de estetik bir zevk yaratırlar (7;123). Özel olarak bir araya toplanıp düzenlenmiş renkler, çizgiler ve şekiller resmin anlamını ifade ederler; bu da okuyucu için bir anlam taşıyarak estetik tecrübe sağlar (19;24).

Resimler hazırlanırken bir bütün olarak düşünölmeli ve metindeki yerleri seçilmelidir; aksi halde bir örneklilik ve süreklilik sağlanamaz. Eskizler, metin içinde eşit biçimde dağıtılmalıdır. Bugün, çerçevesiz resimlerin yerini, kesin sınırları olmayan düzensiz şekiller almıştır. Ana karakterin her resimde süreklilik göstermesine, önemli aksesuarların detay açısından aslına bağlı olmasına dikkat edilmelidir (8;33).

Kaliteleri yüksek olmadığı için resimli kitaplarda fotoğraf tercih edilmemektedir (19;47).

Renk bakımından ele alınınca; çocuk için renk ikinci plânda gelmektedir; çünkü ilk aradıkları özellik, çizgilerin öyküyü ifade edecek güçte olup olmadığıdır. Rengi, siyah ve beyaza tercih ederler; genellikle en çok sevilen renkler parlak kırmızı ve mavidir.

Kesin hatlı şekiller, parlak renkler ilk anda çocukların ilgisini çekmekle birlikte, çocukların sonradan bunlardan bıktığı, pastel renkli ve belli be-

Limsiz hatları olan ve her baktıklarında kendilerine yeni birşeyler verebilen resimleri tercih ettikleri görülür. Bu da çocukların devamlı öğrenme ve keşfetme duygularının doğal bir sonucudur (8;34).

Özellikle resmin ait olduğu metnin yanında yer alması çok önemlidir. Metin okunurken, resimden takip etmek isteyen çocuk, bu uygunluk olmadığı takdirde şaşırarak ve itiraz edecektir.

Resimli kitaplarda her sayfanın dörtte üçünün resime, dörtte birinin yazıya ayrılması uygun olur. Resim ve yazıların rahatça görülebilmesi için gerektiğinde kitapların bir sayfasının resim, bir sayfasının yazı olması da yararlıdır.

III. Resimli Kitapların Fiziksel Özellikleri

Resimli kitaplarda, bu konu kitabın büyüklüğü, ciltleme, kağıt ve baskı açılarından ele alınabilir.

Büüklük

Resimli kitapların büyüklüğü "iki kucak genişliği" olarak tanımlanır (8;35).

Genellikle çocuklar büyük boy kitaplardan hoşlanırlar. Bunun yanısıra, küçük çocuklar minyatür kitaplardan da hoşlanmaktadırlar. Bu da ortamda daima küçük olduklarını hisseden çocukların kendilerinin büyüklüğünü kanatlamasına ve güven duyurmasına bağlanır.

Çocuklar sevdikleri kitapları heryere taşımak istediklerinden ağırlıklarının hafif ve kitapların büyük boyda olmaları gerekir.

Cilt

Ciltlerin sağlam olması gerektiğinden, mukavva veya bezden kaplar, dikiş yolu ile ciltleme tercih edilen şekillerdir.

Tutkallı kitaplar kolay dağılacığından kitabın en azından telli olarak ciltlenmesi gerekir. Altı yaşından küçük çocuklar için bez veya mukavva, plâstik

kaplar olmalı. ciltleme dikiş yolu ile yapılmalıdır.

Kâğıt

Çocuk kitabının kâğıdı, kolayca yırtılmayacak cinsten olmalı, hattâ karton ve mukavvadan yapılmalıdır. Sağlamlığı yanında rengi de önemlidir. Parlak kuşe kâğıdı ışığı yansıttığından gözü yorar; ayrıca ekonomik de değildir. İkinci basur kâğıt ise baskının, özellikle renklerin parlak ve düzgün çıkmasını önlemektedir. En iyi kâğıt, ağır gramajlı olan birinci hamur kâğıttır. Son yıllarda renkli kâğıtlar da beyaz sayfa yerine kullanılmaktadır. Pelür kâğıdı, gazete kâğıdı, mürekkebi dağıtan kâğıtlar hiç kullanılmamalıdır.

Baskı

Baskı da puntolar önemlidir. Resimli kitaplar çocuklara okunmak için hazırlandıklarından puntoların çok büyük olması gerekmez; fakat 14-16 arası punto büyüklüğü, (büyük boy küçük harf) en uygun olanıdır (8;37).

Sayfa düzeninde; resimlerin yerleştirilmesine, satır arası boşlukların sık olmamasına, sayfanın yazı ile dolu olmamasına dikkat edilmelidir.

Türkiye ve Çeşitli Ülkelerde Resimli Kitaplar İle
İlgili Yayınların Özeti

Ülkemizde resimli çocuk kitaplarını değerlendirme amacı ile çocukların beğenilerine dayalı çalışmalar az sayıdadır. Ülkemizde ve diğer ülkelerde çocuk edebiyatı ve çocukların okuma ilgileri hakkında geniş çaplı ve deneysel verilere dayanan çok az araştırma yapılmıştır (1;16,24,25,26). Ölçme ve değerlendirme işlemlerinde beraberlik sağlanmadığından, farklılıkların doğacağı göz önüne alınarak sonuçların karşılaştırılmasında ihtiyatlı davranmakta yarar vardır.

1974 de Tuncer 1960-1972 yılları arasında Türkiye'de bulunan resimli, çocuk kitaplarını incelemiş ve yaptığı çalışma sonucunda Türkiye'de bulunan resimli çocuk kitaplarının nitelik ve nicelik yönünden yeterli olmadığı bulunmuştur (8).

1975 yılında II. Yayın Kurultayı'nın Türkiye'de yayınlanan çocuk kitapları konusunda yaptığı çalışma üzerine hazırladığı raporda, Türk çocuk kitaplarının büyük çoğunluğunun içerik, resimleme ve fiziksel nitelikler yönünden istenilen seviyede olmadığı saptanmıştır (1;5).

Millî Eğitim Bakanlığı Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Merkezince Ankara, İzmir ve Balıkesir çevrelerinde ilkokul 3., 4., 5. sınıf çocukları üzerinde yapılan çalışmada, çocukların tür bakımından en çok öykü kitaplarını, şekil bakımından sırası ile çok sayfalı, resimli ve büyük sayfalı kitapları, konu bakımından ise sıra ile; öğrenmek istedikleri konular ile ilgili kitapları, kahramanlık öykülerini, peri masallarını sevdikleri bulunmuştur (4;318).

Oliver yaptığı çalışmada ilkokul 1.ve 3.sınıflarına giden Amerika'lı çocukların okuma ilgilerini incelemiştir. 1.sınıf çocuklarının en çok hayvan öykülerini ona eşit olarak da fantazi ve gerçeğe dayanan öyküleri,

3. sınıf çocuklarının ise hayal ürünü öyküleri, hayvan öykülerinden daha çok sevdikleri ve ayrıca 1. sınıf çocuklarının öykü dinlemeye 3. sınıf çocuklarından daha çok istekli olduklarını saptamıştır (26).

Norvell'in New York eyalet okullarında ki 3.ve.6.sınıf çocuklarının okuma ilgileri üzerine yaptığı çalışmada, çocuğun büyüdükçe okuma ilgisinin değişim oranının giderek azaldığı, kişinin cinsiyetinin kitabın belirli bölümlerine olan ilgisini saptamada önemli yer tuttuğu, yetkililerin çocukların gerçekten hangi edebî eserleri seçip beğendikleri konusunda genellikle yanlışlıkları bulunmuştur (24;101, 25;179).

Jefferson'un Amerika'lı ilkokul çocukları üzerinde yaptığı çalışmada Norvell'in tersine, ailenin çocukların okuma tercihlerini oldukça doğru bildikleri ve aynı zamanda cinsiyet farkını çocukların edebî zevklerini saptamada temel alanları bulunmuştur (25;180).

Landau'nun Amerika'da yaptığı çalışmada uzmanların 11-12 yaş çocukları için kitapları en komikten en az komiğe doğru sıralamaları incelenmiş ve çocukların bulguları ile karşılaştırıldığında, uzmanlar ve çocuklar arasında bir uyum bulunmuştur (27).

Cappa'nın California'da yaptığı çalışmada anaokulu çocuklarının hikâye kitaplarına tepkileri incelenmiştir. Okunan kitabı beğenme durumunda, en çok gösterilen tepki kitaba bakma isteğidir; beğenilmeyen kitaba gösterilen tepkinin ise oyun oynamak olduğu bulunmuştur (28).

Amsden'in Amerika'lı 3 ve 5 yaş çocuklarının resim ve öykü konularındaki tercihlerini saptamak amacı ile yaptığı çalışmada, çocukların resim tercihlerinde tutarlı davrandıkları; cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, evdeki okuma alışkanlığı, hareketliliğinin resim seçiminde bir değişiklik ortaya koymadığı; 5 yaş çocuklarının 3-4 yaşındakilerden daha düzenli seçimlerde buldukları; açık renklerin, çarpıcı renklere tercih edildikleri; fotoğraf-

ların siyah-beyaz çizgilere tercih edildikleri; 5 yaşındakilerin gerçekçi çizgileri tercih ettikleri; çok renkli resimlerin daha fazla tercih edildikleri, siyah-beyaz fotoğrafların tek renk çizimlerle aynı derecede tercih edildikleri bulunmuştur (29).

Bloomer ve Amsden'in Amerika'da 3-11 yaş çocukları ile yaptıkları çalışmada 3 ve 5 yaşındakiler ile 9-11 yaşındakilerin kitaplarda renkli resimleri yeğledikleri saptanmıştır (18;127).

Bloomer'in Amerika'da ilkokul 4., 5., 6. sınıflarına giden çocuklar ile, resimlerin tema ve stiline düşünce uyarma ve ifade etmedeki etkisini belirlemek için yaptığı çalışmada, çocuk kitaplarının çocukların beğenmedikleri resimler ile doldurulmuş olduğu; değişik resimlerin uyarıcı niteliklerinin çizim stili ve temanın seçiminde resim tercihlerinden daha sağlam temel sağladığı; resimler konu hakkında gerçekçi düşünce ve ilgi uyuracağı zaman bunların olumsuz gerilim konulu (örneğin; trafik kazası) çizgi resimler olması; resimler hayâl uyandıracaksa renklerle gösterilmesi gerektiği; çocukların renkli resimleri çizgi resimlere, olumlu ve tarafsız konuları olumsuz konulara tercih ettikleri halde çizgi resimler ve olumsuz konular hakkında cevap verdikleri bulunmuştur (30).

Browman ve Templin'in Amerika'lı okul öncesi çağı ile ilkokul çocuklarının 1927-1929 arası tercihleri ile 1952-1955 arası tercihleri arasında farklılık gördükleri çalışmada, daha sonraki yıllarda seçilen kitaplarda gerçekçi ve günlük çevresel öykülerin daha çok; masal ve insan gibi hareket eden hayvan öykülerinin ise daha az tercih edildiği bulunmuştur (31).

Condit'in herhangi bir özel sorunu olmayın Amerika'lı ilkokul 1.ve 2.sınıf çocukları için basılan piyasa kitaplarının seçimi üzerine yaptığı çalışmada, özelliklerine göre incelenip toplanan 759 kitaptan 151'i uygun bulunup seçilmiş, çocukların seçiminden de bu kitapların ancak %5'i birinci sınıflar için uygun görülmüş olup, okumaya yeni başlayacaklar için uygun

piyasa kitaplarının az olduğu saptanmıştır (18;125, 25;182).

1958'de Collier ve Gaier Louisiana Üniversitesinde okuyan kız ve erkek öğrencilerin çocukluklarında beğendikleri öyküleri inceledikleri çalışmada, kadınların ödipal dönemden kaynaklanarak kötü anne, nazik fakat aktif erkek, pasif genç kız tiplerinin yer aldığı mutlu ve olağanüstü sonlara sahip öyküleri; erkeklerin ergenlik öncesi dönemlerinde macera, sorun çözme ve kendine güven temalarını işleyen, kadın karakterlerin nadir olarak ortaya çıksa da nazik ve anasal özellikler gösterdikleri, gerçekçi sonlara sahip öyküleri tercih ettikleri görülmüş, seçilen öykünün tipi ile anlatım biçiminin kültürel ve biyolojik cinsiyet rolünün beklentilerini yansıttığı bulunmuştur (17).

Collier ve Gaier'in 1958'de Amerika'da Üniversitede okuyan kız öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada, kızların 6 yaş veya öncesinde karşılaşılan peri masallarını en sevdikleri kitaplar arasında saydıkları ve bu kitapların da yukardaki araştırmada sözü edilen özelliklerde oldukları bulunmuştur (25;184).

1959 yılında Collier ve Gaier'in Amerika'lı üniversite öğrencisi erkekler arasında yaptıkları çalışmada erkeklerin çocukluklarında kurgubilim, hayvan, dinî ve biyografi konulu öyküleri tercih ettikleri ve hayvan öyküleri dışındaki öykülerin kahramanlarının erkek olduğu bulunmuştur (25; 184).

1960'da Collier ve Gaier'in New Jersey'deki Amerikan 4.ve 5.sınıf ilkokul çocukları ile, Helsinki'deki Fin ilkokul çocuklarının öykü tercihlerinin karşılaştırılması üzerine yaptıkları çalışmada, genel olarak tek başına beğenilen bir öykünün görülmediği; hayalî edebiyatın cinsiyet ve kültür seviyesine bakmaksızın, fen, biyografi, dinî kitaplara tercih edildiği; her iki kültür ve cinsiyette çocuğun ergenlik öncesinde, özellikle insanlar, yöreler ve toplumsal ilişkiler olmak üzere, her türlü öğrenmeye açık

olduğu; beğenilen öykülerin mutlu sona sahip olduğu; kızların kurgubilimden sonra erkeklerin sevdikleri öyküler arasında seyrek görülen peri masallarını tercih ettikleri, erkeklerin de kurgubilim öykülerden sonra, fen kitaplarını tercih ettikleri ve çocukların okuma meraklarının artık büyüklerin kararlarından çok, çocukların tepkilerine göre belirlendiği bulunmuştur (32).

Smith'in ilkokul çocuklarının kütüphanede serbestçe seçtikleri eserleri incelediği çalışmada, güldürü ve fantazi'nin en çok sevilen kitaplar olduğu, doğa ve bilim ile ilgili kitapların onlardan daha sonra geldiği bulunmuştur (33).

Bazı çalışmalarda kitaplara ilginin çok küçük yaşlarda başladığı, evdeki okuma alışkanlıklarından ve okuldaki çalışmalardan etkilendiği saptanmıştır (18;125).

Freeman'ların yaptıkları çalışmada, çocukların resimli kitapların resimlendirilmesindeki tercihleri değerlendirildiğinde, parlak ve kuvvetli renklerin tercih edildiği, fakat siyah-beyaz resimlerin de kabul edilir görüldüğü, bu kabulün de zamanın televizyonunun siyah-beyaz görüntüsü ile ilişkili olabileceği açıklanmıştır (2;42).

Tibbetts tarafından yapılan çalışmada başarılı öğrencilerin, başarısızlara kıyasla okuma ilgilerinde daha çabuk olgunlaştıkları, daha çok okumaya yöneldikleri, daha geniş okuma alanına sahip oldukları ve daha nitelikli kitap seçtikleri saptanmış ve zekâ aynı yaştaki çocukların tercihlerindeki değişiklikleri belirleyen neden olarak bulunmuştur (34).

A R A Ş T I R M A N I N A M A C I

Bilinçli kuşakların yetişmesinde çocuk kitaplarının büyük yeri vardır.

Resimli çocuk kitapları çocuğun her bakışta başka bir ayrıntıyı görmesi, anlaması ya da kavraması bakımından en çok aranan ve çocuk tarafından da en çok sevilen türlerdir. Bu durumda farklı niteliklere sahip resimli kitapların çocuğun ruhsal ve zihinsel gelişmesini olumlu, ya da olumsuz olarak etkileyeceği ortadadır.

Resimli kitaplardaki dil ve resimlerin çocuk üzerindeki etkisinin önemsenmesi gerekliliği, genel olarak dünyaca kabul edilen bir olgudur (1;15).

Kitap ile ilişki, ilk olarak resimle ve normal olarak 11 aylık iken başlar; çocuk büyüdükçe kitaptan yararlanma imkânı artar; bu imkân da ancak kötü kitaplarla veya kitapsızlıkla bozulabilir. Ülkemizde okul öncesi çağı çocukları için hazırlanan resimli kitapların içerik, fiziksel ve resimlendirme özelliklerini tanımlayan araştırmalar çok sınırlıdır. Araştırmalarda rastlanmayan bir nokta, okul öncesi çağı çocukları için kullanılan resimli kitapların özellikleri bakımından değerlendirilmelerinde, okul öncesi çağı çocuklarının beğenilerinin kullanılmayışadır.

Yukarıda belirtilen nedenlere bağlı olarak, bu araştırma; Okul öncesi çocukları için hazırlanan resimli kitapların içerik, fiziksel ve resimlendirme yönünden taşıdıkları özellikleri ortaya çıkartmak, beş ve altı yaşındaki kız ve erkek çocukların iyi ve kötü (yetersiz) özelliklerine göre seçilmiş altı resimli kitap hakkındaki beğenilerini saptayarak konu ile ilgilenenlere yardımcı olmak amacını gerçekleştirmek üzere planlanıp yürütülmüştür.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada piyasada bulunan resimli çocuk kitapları arasından farklı niteliklerde kitaplar seçilmiş ve 5-6 yaş çocuklarının seçilen bu kitapları beğenileri incelenmiştir.

Evren

Ankara ilin'deki resmi ve özel anaokullarına devam eden 5 ve 6 yaş çocuklarının evreni teşkil etmesi düşünülmüştür.

Örneklem

Ankara'da orta ve üst sosyo-ekonomik düzey çocuklarının devam ettikleri, 6 resmi ve özel anaokulundan seçilen 200 çocuk örneklemini oluşturmuştur. Anaokul müdür ve öğretmenlerince, araştırmanın uygulanmasına için verilmesi sonucu aşağıda belirtilen anaokullarında 5 ve 6 yaş çocuklarına, seçilmiş resimli kitaplar okunmuştur :

1. Aykan Çocuk Yuvası,
2. İlk Adım Çocuk Yuvası,
3. Sosyal Sigortalar Kurumu Kreş ve Gündüz Bakımevi,
4. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Seyran Bağları, Kreş ve Gündüz Bakımevi,
5. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yenimahalle Kreş ve Gündüz Bakımevi,
6. Atatürk Kız Meslek Lisesi Uygulama Anaokulu.

Örneklem seçiminde göz önünde bulundurulmuş kriterler :

1. Anaokullarının Belirlenmesi : Genel olarak üst ve orta sosyo-ekonomik düzey çocuklarının devam ettikleri düşünülen anaokullarının arasından

6 anaokulu random tekniği ile örnekleme alınmıştır. Alt sosyo-ekonomik düzey çocukları kitapla daha az ilişki kuracakları düşünüldüğünden çalışmayı saptırabilecekleri için örneklemden çıkartmışlardır.

2. Yaş Gruplarının Saptanması : Çocukların doğum tarihleri okul kayıtlarındaki nüfus cüzdanı örneklerinden alınmıştır. 1973 doğumlu 6 yaşında 100 çocuk ile, 1974 doğumlu 5 yaşında 100 çocuk olmak üzere kız ve erkek toplam 200 çocuk random metodu ile örnekleme alınmıştır.

Kızlar ve erkeklerin okuma ilgisindeki belirgin farklılıklar 8 yaşından sonra görüldüğünden, 5 ve 6 yaş çocuklarının kitap seçiminde cinsiyet farkı olmadığı için örnekleme kız ve erkek ayırımı yapılmamıştır (16;165).

3. Çocukların değerlendirmelerini güçleştirmemesi için altıdan fazla kitap seçilmemesi uygun görülmüştür.

Veri Toplama Yöntemleri

5 ve 6 yaş çocuklarının, literatür kısmında belirtilen ve genel olarak kitaplarda bulunması gereken özelliklere, uyan ve uymayan niteliklerine göre seçilmiş resimli kitapları beğenilerini incelemek için : piyasadan toplanıp genel özellikleri bakımından zararlı, yararlı ^{olarak} sınıflanan altı resimli kitap zararlı, yararlı, zararlı, yararlı, şeklinde sıralanıp, ilk gün üçü ikinci gün diğer üçü olmak üzere, iki gün arka arkaya her sınıfta çocuklara yüksek sesle okunmuştur (35).

Çocukların iyi ve kötü özellikteki kitaplar arasında karşılaştırma yapabilmeleri için kitaplar kötü-iyi sırasında okunmuştur. Kitapların kısıklıkları, çocukların yaşları ve kitap dinlemeye ilgileri göz önüne alınarak üç kitabın birkaç dakika ara ile okunmalarında bir sakınca görülmemiştir. Sınıf düzeninin sağlanması için sınıf öğretmeni okuma sırasında sınıfta durmuştur. Her üç hikâye okunduktan sonra her çocuğun anket formunda (Ek-1) sorulara verdiği yanıtlar kaydedilmiştir. Birbirlerinden etkilenmemeleri için çocuklar ayrı bir odaya teker teker alınmış, sorular sıkılmamaları için

kısa tutulmuştur.

Kitapların okunmasından önceki saatte çocuklarla ilişki kurulmuş, okuma zamanı gelince kendilerine kitap okunacağı ve değerlendirme yapılacağı açıklanmıştır. Ayrıca okuma arasında ve sonunda çocukların yanıtlarını etkileyebileceği düşünülerek kitaplar hakkında çocuklarla konuşma yapılmayacağı belirtilmiştir.

Çocukların kitapların okunması sırasındaki davranışlarının gözlemi ve anket formuna verdikleri yanıtlardan yararlanılarak veriler toplanmıştır.

SEÇİLEN RESİMLİ KİTAPLARIN ÖZELLİKLERİ

Araştırmada kullanılan ve aşağıda özellikleri belirtilen resimli kitaplar piyasada bulunan kitaplar arasından ve karşılaştırma olanağı vermesi için üç iyi ve üç kötü özelliğe sahip olanlar olmak üzere 6 tane seçilmiştir (35).

CANAVAR KARINCA

Yazan: Muzaffer Örküoğlu. Çizen: Engin Uç . Ankara, Örküoğlu Yayınları. Fiyatı : 250 kuruş. sayfa sayısı: 14.

Talim ve Terbiye Dairesinin 24.3.1974 tarih ve 1495 sayılı yazıları ile tavsiye edilmiştir.

İyiliksever Mahir'in insanlara ve hayvanlara kötülük eden zalim kral tarafından zindana atıldığına duyan ve küçükken Mahir'in ölümden kurtardığı canavar karıncaların kraliçesi, ordusunu toplayıp kralı ve onun gibi kötü olanları yer; böylece Mahir zindandan, halk da krallık yönetiminden kurtulur ve Cumhuriyet kurulur.

a. İçerik Özellikleri

Masal çok eski zamanlarda bir şehirde geçmekte ve tarafsız bir kimse tarafından anlatılmaktadır. Karakterler; hayvanlar ve insanların karakteri Mahir, dinamik bir rol oynamaktadır. Konu gerçekçi olup, kân ve dehşet duygularını abartmaktadır. Öykü kısadır. Tema belirgin olup, şiddetli bir ceza ile çocuklara iletilmiştir. Anlatım kısa cümlelerle yapılmış; ancak "zalim", "güngörmüş" gibi çocukların anlamakta güçlük çekecekleri sözcükler kullanılmıştır.

b. Resimlendirme

Siyah-beyaz çizgi resimler kullanılmış olup genellikle resimlerde arka plân yoktur (Ek-2).

c. Fiziksel Özellikleri

Büyüklüğü 12x16 cm olup küçük boydur (8;98).

Cilt ince kartondan olup, kapak resmi çerçeveli çizilmiştir ve rengi bozuktur.

Ciltleme tel zımbalama şeklindedir.

Kâğıt kolayca yırtılabilen cinsten olup samanlı kâğıttır.

Baskı : Harfler orta boy küçük harf olup, sayfanın dörtte üçü resime ayrılmıştır.

Yukarıda özellikleri anlatılan "Canavar Karınca" isimli resimli kitap, temanın çok şiddetli bir ceza ile çocuğa iletilmek istenmesi, çocukların düşmanlık ve öç alma duygularını körüklemesi, siyah-beyaz çizimlerinin tamamlanmamış olması ve estetik bir zevk yaratmaması, fiziksel özelliklerinin de yetersiz olması bakımından genel özellikleri göz önüne alınarak "kö-tü" kitap niteliğini almıştır.

AYŞEGÜL VE SEVİMLİ SİPA

Yazan : Gilbert Delahaye. Resimleyen : Marcel Marlier. İstanbul Sümer Yayınevi. Fiyatı : 15 TL. sayfa sayısı : 17.

-Cık, cık- diye kuş gibi ses çıkaran gevimli sipa sesinden dolayı satılma ihtimaline karşı, annesi ve çiftlikteki diğer hayvanlar tarafından saklanması için ormana götürülür, daha sonra ormanda onu gören Ayşegül ve kardeşi çiftliğe geri götürüp annelerine gösterirler, anneleri de sıpayı öksürtünce boğazına takılan ot parçası çıkar ve sipa kendi sesine kavuşur.

a. İçerik Özellikleri

Öykü yaz günü bir çiftlikte geçmekte, anlatım bazen tarafsız bir kimseden, bazen de karakterlerin ağzından yapılmaktadır.

Karakterler, insanlar ve konuşan hayvanlardır. Çok sayıda hayvan bir arada verilmiştir, esas karakteri sipadır.

Konu hayvanları tanıttacak ve sevdirecek niteliğe sahip olup, çocukların yaşına uygundur. Ancak hayvanlarla ilgili gereksiz konuşmaların olması, konuyu uzatmakta, bu da çocuğu sıkılmaktadır.

Çiftlik hayvanlarını ve çıkardıkları sesleri tanıtıcı bir teması vardır.

Çocukların hoşça vakit geçirmelerini sağlar.

Dili yeni, cümleler kısa ve bazıları kafiyelidir, örneğin: - Di-di-di - pi il Çekme boşuna ipi, gibi.

b. Resimlendirme

Resimleri gerçekçi, renkler genellikle pasteldir ve ilgili oldukları metnin yanında yer almışlardır (Ek-3). Sayfanın dörtte ikisi ya da dörtte üçü çoğunlukla resime ayrılmıştır.

c. Fiziksel Özellikleri

Büyüklüğü, 20x24 cm olup büyük boydur (8;98).

Cilt ince kartondan olup, ciltleme tel zımbalama şeklindedir.

Kâğıt 1. hamur kâğıttır.

Baskıda, orta boy küçük harf kullanılmış, yazı ve resimin üst üste basılmamasına dikkat edilmiştir.

Yukarıda özellikleri anlatılan "Ayşegül ve Sevimli Sıpa" isimli hayvan öyküsü, hayvanları tanıtıcı ve dinleyene hoş vakit geçirecek konusu, güzel ve canlı resimleri, büyüklüğü ve kâğıt cinsi ile, metnin uzunluğuna rağmen, genel özellikleri göz önüne alınarak "iyi" kitap niteliğini almıştır.

KİRPİ MASALI

Yazan ve resimleyen: Can Göknil. İstanbul, 1974.

Redhouse Yayınevi: Fiyatı: 8,5 TL. Sayfa sayısı : 21.

Çok dikenli olduğu için kimsenin arkadaşlık etmek istemediği kirpi, orman hayvanlarının susuz kalması üzerine, dikenleri ile gök yüzünü delip yağmur yağdırır ve böyle eş dost sahibi olur.

a. İçerik Özellikleri

Öykü yaz mevsiminde bir ormanda geçmektedir. Anlatım tarafsız bir kimse tarafından yapılmaktadır. Karakterlerin hepsi hayvandır, esas karakter kirpidir.

Konu ormanda yaşayan hayvanları tanıttak nitelikte ve hayalîdir. Olayın giriş, düğüm ve sonucu belirgin ve kısadır.

Teması, yağmurun yağışı hakkında gerçekçi olmayan ve çocukları yanıltıcı bilgi vermektedir.

Cümleler kısa, dil yeni ancak "armadillo" gibi tanınmayan hayvan adları vermiştir.

b. Resimlendirme

Kitap, çok resim-az yazılıdır. Renkler ve çizgiler anlatılmak isteneni vermekle birlikte hayvanların renk ve şekilleri, özellikle kirpinin çizimi çocukların hayvanlar hakkında önceden bildikleri ile zıt düşmektedir (Ek-4). Resimlerde pastel renkler kullanılmış ve resimler ait olduğu metnin yanında yer almıştır.

c. Fiziksel Özellikleri

Büyüklüğü 24x17 cm olup büyük boydur ve hafiftir.

Cilt ince kartondan, ciltleme tel zimba ile yapılmıştır.

Kâğıdı, 1.hamur kâğıttır.

Baskıda, orta boy küçük harf kullanılmış, sayfa düzeninde yazılar resimlerin arasında yer almıştır.

Yukarıda özellikleri anlatılan "Kirpi Masalı" adlı kitap hayvanları tanıttıcı özelliğine rağmen, resimlerinin gerçekçi olmayışı ve yağmurun yağışı hakkında verdiği bilgiyle çocukları yanılgıya düşürdüğü için "kötü" kitap niteliğini almıştır.

ÇİZMELİ KEDİ

Yazan: Charles Perrault - Resimleyen: Canadier. Ankara, 1979. Kuruluş Yayınları. Fiyatı : 20 TL. Sayfa sayısı: 12.

Fakir bir değirmencinin oğluna ait olan kedi, kendini tehlikelere atarak, kıvrak zekâsı ve yaratıcılığını kullanarak ülkesinin kralı ile ilişki kurar, mallarına sahip olmak için dalkavukluğunu kullanarak dünyanın en zengin devini fare kılığına girmesi için kandırıp yedikten sonra, efendisini zengin ederek kralın kızı ile evlenmesini sağlar; böylece hem kendisi hem de efendisi rahata kavuşur.

a. İçerik Özellikleri

Olay eski devirlerde geçmekte ve tarafsız bir kimse tarafından yarı güldürücü yarı alaylı bir dille anlatılmaktadır.

Masalın bütün tılsımı kedinin kendi karakterinde toplanmıştır; diğer tipler önemsizdir. Peri masallarının özelliklerini yansıtan dev vardır.

Konu eğlendirici ve hayalî, tema ise zekânın önemini aksettirecek niteliktedir. Cümleler kısa, anlatım akıcı, dili anlaşılır niteliktedir; ancak "Karakas Markisi" "soylu kişi" gibi sözcüklerin kullanılması açıklamayı gerektirmektedir.

b. Resimlendirme

Resimler bol renklidir ve nesnelere detaylarını yapmak için ince ve zarif dış hatlar kullanılmıştır. Nesnelere çizimleri duygu ve hayal uyandırıcıdır (Ek-5).

c. Fiziksel Özellikleri

Büyüklüğü, 21x30 cm olup büyük boydur, hafiftir. Cilt, ince kartondur, ciltleme tel zımba ile yapılmıştır.

Kâğıt, 1.hamur kâğıttır.

Baskıda, iri boy büyük harf kullanılmış olup sayfaların yarısından fazlası resim ile kaplıdır.

Yukarıda belirtilen özellikleri ve çocuk klâsikleri arasındaki yeri göz önüne alınarak "Çizmeli Kedi" masalı "iyi" kitap niteliğini almıştır.

BAMBI VE SEVİMLİ DOSTLARI

Resimler: Walt Disney. 1979. Tay Yayınları. Fiyatı: 75 TL. Sayfa sayısı : 10.

Bir yaz günü ormanda dolaşmaya çıkan küçük karaca Bambi, bir çok dostunu gördükten sonra yedi cücelere misafir olur.

a. İçerik Özellikleri

Tarafsız bir kimse tarafından anlatılan öykü bir yaz günü ormanda geçmektedir.

Esas karakter Bambi olup, diğer karakterler konuşan ve insan gibi davranan hayvanlarla, cücelerdir.

Konu Bambi'nin ormanda dostlarını görmek için gezmeye çıkması ile başlar, fakat sonra hiçbir sonuca bağlanmaz. Olayın giriş kısmı varolmakla birlikte, düğüm ve sonuç kısmı yoktur. Anlatımın birdenbire kesilmesi öykünün bittiği havasını vermemektedir. Olayda verilmeye çalışılan bir fikir olmadığından teması yoktur.

Cümleler kısa, anlatım akıcı, sözcükler anlaşılır niteliktedir.

b. Resimlendirme

Resimler cezbedici nitelikte yapılmış, kesin hatlı şekiller ve çeşitli renkler parlak olarak kullanılmıştır (Ek-6).

Sayfanın her tarafı resimle kaplıdır.

c. Fiziksel Özellikleri

Büyüklik, 20x27 cm olup büyük boydur ve diğerlerinden daha ağırdır.

Cilt; mukavvadan yapılmıştır.

Sayfalar mukavva olduğundan kolay yırtılmayan özelliğe sahiptirler.

Baskı; iri boy büyük harf kullanılmış, yazılar sayfanın resim olmayan kısımlarına koyulmuştur.

"Bambi ve Sevimli Dostları" adlı hayvan öyküsünde, resimdeki detaylara, cilt ve sayfalara özen gösterilmesine rağmen öykünün sonuçsuz bırakılması, kitabın beğenilmemesine sebep olmuştur. Eski Bambi masallarının hayalî kaliteleri metinden yok olmuş ve cezbedici resimlemeye transfer olmuştur. Resim ve fiziksel özellikler açısından iyi olan bu kitap konu ve tema bakımından çocuklara hiçbirşey vermediği için "kötü-yararsız" kitap niteliğini almıştır.

ALİ ve AYŞE

Yazan: Sten Hegeler. Resimleyen: Gerda Nystad. İstanbul, Tabu Yayın-
evi. Fiyatı: 15 TL. Sayfa sayısı: 29.

5 yaşında olan Ali'nin kız ve erkek çocukların büyümeleri, cinsiyet özellikleri ve çocuk doğumu hakkındaki sorularına, annesinin verdiği cevaplar anlatılmıştır.

a. İçerik Özellikleri

Hikâye bazen tarafsız kişinin, bazende karakterlerin ağzından anlatılmıştır.

Karakterler, Ali ve annesidir.

Konu, çocukların yaşına uygun işlenmiş olup öğretici niteliktedir.

Tema, çocukların, bebeğin meydana gelmesi, erkek kız arasındaki farklılıklar hakkındaki sorularını, gerçekçi şekilde yanıtlayacak özelliktedir.

Anlatım çocukların yaşına uygundur, yabancı kelimeler kullanılmamıştır, ancak genital organlarla ilgili sözcükler (penis, vagina) bilimsel olarak verilmiştir, bilimsel kelimeler kullanmanın nedenlerinden biride kendi dilimizde güzel isimlendirmenin olmamasıdır.

b. Resimlendirme

Siyah beyaz çizgi resim kullanılmıştır (Ek-7).

Resim yazı ile aynı sayfada veya yanındaki sayfada verilmiştir.

c. Fiziksel Özellikleri

Büyüklük; 24x16 cm olup büyük boydur. Hafiftir. Cilt, karton olup silinebilir özelliğe sahiptir. Ciltleme tel zimba ile yapılmıştır.

Kâğıt, 1.hamur kâğıttır.

Baskıda, orta boy büyük harf kullanılmış; sayfa düzeninde resim ile yazı birbirine karıştırılmamıştır.

Özellikleri anlatılan "Ali ve Ayşe" isimli öğretici kitap, konusu ve resimleri ile okul öncesi çocuğunun cinsiyet farkları ve çocuk doğumunun nasıl olduğu hakkındaki sorularını, gerçekçi resim ve anlatımla çocukların yaşına uygun olarak açıkladığı, çocukların bu konuda yanlış terimler ve bilgiler öğrenmesine engel olduğu ve öğretici niteliği fazla olduğu için "iyi" kitap niteliği almıştır.

Veri Toplama Sırasında Karşılaşılan Güçlükler

Araştırmada kullanılacak iyi nitelikli kitapların seçiminde piyasa kitapları yetersiz olduğu için güçlükle karşılaşılmıştır.

Araştırmanın uygulanmasında, çocukların yaş grupları saptanırken, bazılarının doğum tarihinin belirtilmediği gözlenen durumlarda, denekler örneklemden çıkartılmıştır.

Çocukların, kitapları okuyacak kişiyi tanımamalarından doğacak sorunları önlemek için, kitaplar okunmadan önce çocuklarla diğer faaliyetleri esnasında ilişki kurulmuş, bu durum çalışma açısından yararlı olmuşsa da araştırmacının her grupta çalışma süresini uzatmıştır.

Yapılan açıklamalara rağmen kitapların okunması sonunda bazı çocukların beğenilerini, diğerlerinin yanında sözlü olarak belirtme eğilimi gösterdikleri gözlenmiştir. Bu durumda çocuklar sözlü olarak uyarılmışlardır.

Kitapların okunduğu ikinci gün sınıfta bulunmayan çocuklar örneklemden çıkarılmışlardır.

Toplanan Verilerin Değerlendirilmesi

Üst ve orta sosyo-ekonomik düzey çocuklarının yanıtları arasında belirgin bir fark görülmediğinden, araştırmada sosyo-ekonomik düzey ayrımını değerlendirmeye katılmamıştır (36).

Araştırmada 5 ve 6 yaş kız ve erkek çocuklarına kitaplar okunduktan sonra, her kitap için; masal/öykü, resimlendirme ile ilgili olarak iki soru sorulmuş sonrada okunan altı kitaptan en çok hangisini beğendikleri sorusu yöneltilmiştir.

Alınan yanıtların değerlendirilmesinde puanlama yöntemi kullanılmıştır (36).

Çocukların altı kitap için isabeti saptanırken puanlama yöntemine göre, iyi özellikleri olan kitapları beğendikleri zaman 1 puan verilmiş, kötü özellikleri ağır basan kitapları beğendikleri zaman ise 1 puan çıkarılmış ve tüm altı kitap için masal/öykü'ye, resimlendirme'ye ve en çok beğenilen kitab'a her üç soruda bu şekilde verilen puanlar masal/öykü, resimlendirme ve en çok beğenilen kitap için toplanmış, beğenmediklerine kitap iyi de olsa kötü de olsa puan verilmemiştir.

Her kitabın sorulan üç soruya göre değerlendirilmesinde ise; kitabın iyi veya kötü olma özelliği dikkate alınmaksızın, beğenilen özelliğe 1 puan verilmiş, beğenilmeyen özelliğine ise puan verilmemiştir. Her kitap için verilen üç yanıt bu puanlamaya göre toplanmış, ayrıca, çıkan bu toplam değerler 5 yaş 6 yaş çocukları için her kitapta teker teker toplanıp herbir kitabın 5 ve 6 yaş çocuklarından aldığı değer bulunmuş ve bulunan bu değerlere göre de altı kitap ne kadar çok beğenildiklerine göre sıraya dizilmiştir.

Daha sonrada, 5 ve 6 yaş kız ve erkek çocukları için altı kitabın tümü ile ilgili olarak; masal/öykü, resim, en çok beğenilen kitap ve tüm bu üç soruya verilen değerler toplamının ortalamaları bulunmuş bunlardan da standart hatalar hesaplanmıştır.

İkiyüz denekten toplanan değerler üzerinde arada fark görülmediği için başka istatistiksel hesaplama yapılmamıştır (36).

B U L G U L A R

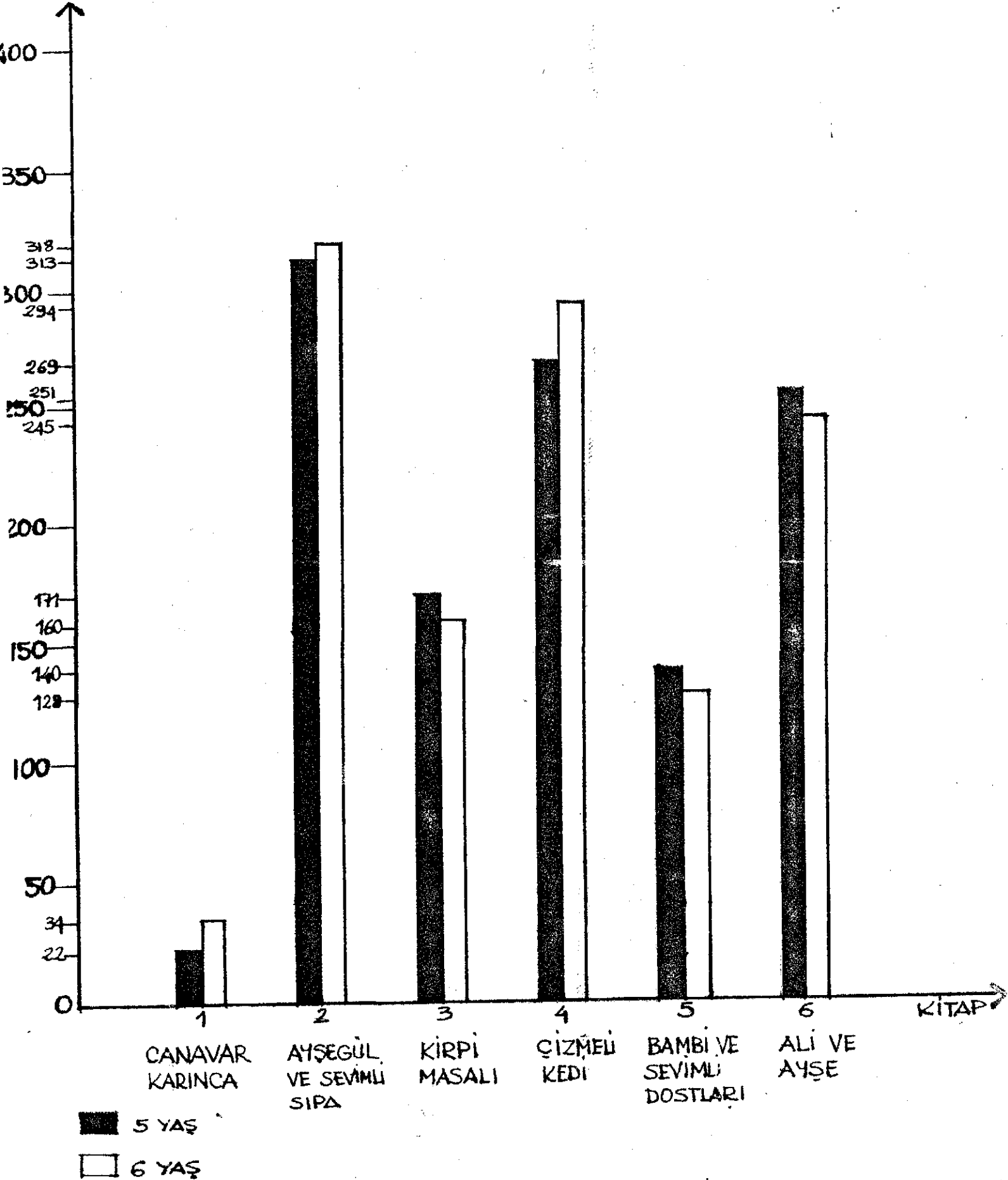
5 ve 6 yaş kız ve erkek çocuklarının kitap beğeni değerleri Tablo-1'de verilmiştir.

Tablo- 1: 5 ve 6 Yaş Kitap Seçimi

Yaş	K i t a p l a r					
	Canavar Karınca	Ayşegül ve Sevimli Sıpa	Kirpi Masalı	Çizmeli Kedi	Bambi ve Sevimli Dostları	Ali ve Ayşe
5 Yaş	22	313	171	269	140	251
6 Yaş	34	318	160	294	128	245
TOPLAM	56	631	331	563	268	496

Tablo- 1 de ve grafik- 1 de 5 ve 6 yaş kız ve erkek çocuklarının kitapları tercih sıralaması görülmektedir. Beş ve altı yaşta, "Ayşegül ve Sevimli Sıpa" kitabı en yüksek toplam puan olan 631 puanla birinci sırayı, "Çizmeli Kedi" kitabı 563 toplam puanla ikinci sırayı, "Ali ve Ayşe" kitabı 496 toplam puanla üçüncü sırayı, "Kirpi Masalı" kitabı 331 toplam puanla dördüncü sırayı, "Bambi ve Sevimli Dostları" kitabı 268 toplam puanla beşinci sırayı, "Canavar Karınca" kitabı 56 toplam puanla en düşük ve son sırayı almıştır.

GRAFİK 1 : YAŞ İLE İLGİLİ OLARAK FARKLI KİTAPLARI YEĞLEME DURUMU

T A R T I Ş M A

Farklı nitelikteki resimli kitapların çocuklara okunması, çocukların beğenilerini ölçmek ve yeni kitaplar hazırlamak için değerli bilgiler verir. Yıllardır bir çok ülkede mevcut resimli kitapların özellikleri incelenmektedir. Çocuklar için yazılan resimli kitaplarda genel olarak bulunması gereken özellikleri belirlemek amacı ile de, konu ile ilgili kişiler ortak çalışmalar yapmakta ve yayınlar hazırlamaktadırlar. Kitapları değerlendirmede değişik metodların kullanılmasından doğan sorunlar henüz giderilememiştir. Böyle olmasına rağmen resimli kitapların özelliklerini ve çocukların okuma ilgilerini saptayan bir çok çalışma vardır. Ülkemizde ise resimli kitapların içerik, resimlendirme, fiziksel özelliklerini ve çocukların bu kitapları beğenilerini inceleyen çalışmaların sayısı pek azdır. Bu duruma etken olarak ülkemizde çocuk kitapları konusuna henüz son yıllarda önem verilmeye başlanması ve konuyla ilgili kişilerin az olması düşünülebilir. Ülkemizde resimli çocuk kitaplarının özelliklerini tanımlayan ve inceleyen çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Bu araştırmada anaokuluna giden 5 ve 6 yaş çocuklarına, seçilmiş 6 resimli kitap okunarak, çocukların kitapları beğenileri saptanmıştır. Araştırmanın uygulanmasında kullanılmak için seçilen "iyi" nitelikli kitaplar, piyasada tüm özellikleri iyi olan kitap bulunmadığı için mükemmel değildirler; ancak mevcutların iyilerindendirler. Esasen Tuncer'in yaptığı çalışmada Türkiye'de basılmış resimli çocuk kitaplarının nitelik ve nicelik yönünden yetersiz olduğuda bulunmuştur (8).

Condit'in Amerika'lı 1. ve 2. sınıf çocukları ile yaptığı araştırmada okumaya yeni başlayacaklar için uygun kitapların bulunmadığı saptanmıştır (18,25).

Araştırmada üst ve orta sosyo-ekonomik düzeylerdeki 5 ve 6 yaş kız ve erkek toplam 200 denneğin kitap beğenileri alınmıştır.

Araştırmada seçilen yaş grupları daha küçük çocuklarla iletişim kurmanın güçlüğü düşünülerek 5 ve 6 yaş olarak saptanmıştır. Diğer bazı ülkelerde, bu sınırlar 3 ve 7 yaş şeklinde değişiklikler göstermektedir (18,25,26, 29).

Okul öncesi çağda cinsiyet farkının kitap seçimini etkilemeyeceğinin belirlenmesi araştırmanın uygulanmasında kız-erkek ayırımının yapılmamasına etken olmuştur (16; 165). Amsden'in yaptığı çalışmada da, cinsiyetin okul öncesi çağı çocuğunun resim ve hikâye konusu seçiminde bir değişiklik ortaya koymadığı bulunmuştur (29).

Anakullarının özellikleri göz önüne alınarak, sosyo-ekonomik düzey tespiti yapılmış, üst ve orta sosyo-ekonomik düzey çocuklarının kitap tercihinde bir farklılık olmadığı için, bu okullarda sosyo-ekonomik düzey ayırımı yapılmamıştır.

Çocukların beğenisini incelemekte, 6 resimli kitap ölçüt olarak alınmıştır.

Altı Kitabın Beğeni Durumu

Araştırmamızda 5 yaş grubu çocuklarının kitap beğeni değerleri 6 kitap için iyiden kötüye doğru "Ayşegül ve Sevimli Sıpa"ya 313, "Çizmeli Kedi"ye 269, "Ali ve Ayşe"ye 251, "Kirpi Masalı"na 171, "Bambi ve Sevimli Dostları"na 140, "Canavar Karınca"ya 22 dir.

6 yaş grubu çocukları ise "Ayşegül ve Sevimli Sıpa"ya 318, "Çizmeli Kedi"ye 294, "Ali ve Ayşe"ye 245, "Kirpi Masalı"na 160, "Bambi ve Sevimli

Dostları"na 128,"Canavar Karınca"ya 34 dür. Görüldüğü gibi çocuklar her iki yaşta da, kitaplara iyiden kötüye doğru sıralanacak şekilde değer vermişler böylece iyi özellikteki kitapları yeğledikleri diğerlerini yetersiz buldukları ortaya çıkmıştır.

Oliver'in Amerika'lı ilkokul 1.ve 3.sınıf çocukları ile yaptığı çalışmada da, 1.sınıf çocuklarının en çok hayvan öykülerini ve ona eşit olarak da fantazi ve gerçekçi öyküleri sevdikleri saptanmıştır (26).

Collmer ve Gaier'in Amerika'lı üniversite öğrencisi kızlar ve erkekler arasında yaptığı çalışmada, kızların 6 yaş öncesinde peri masallarını, olağanüstü ve mutlu sonlara sahip hikâyeleri sevdikleri, erkeklerin de kurgubilim, hayvan konulu ve gerçekçi sonlara sahip öyküleri yeğledikleri bulunmuştur (17).

Araştırmada iyi kitabı seçme, her iki yaş grubunda da önemli farklılık göstermemiştir. Çocuklar gerçekçi hayvan öykülerine, peri masallarına, öğretici ve iyi özellikteki kitaplara (Ayşegül ve Sevimli Sapa, Çizmeli Kedi, Ali ve Ayşe), diğerlerinden yüksek puan vermişlerdir.

Altı Kitabın Aldığı Değerler

Yapılan araştırmada 5 yaş erkek çocuklarının kitap özelliklerinden aldıkları puanlar sırası ile masal/öykü için; 1.51 ± 0.11 , resim için 1.25 ± 0.09 , en çok beğenilen kitap isabeti için 2.48 ± 0.14 , altı kitabın değerler toplamı için 5.17 ± 0.25 dir.

5 yaş kız çocuklarında ise sıra ile 1.70 ± 0.08 , 1.18 ± 0.08 , 2.24 ± 0.15 , 5.11 ± 0.24 dür.

Amsden'in Amerika'lı 3 ve 5 yaş çocukları ile yaptığı çalışmada, 5 yaş çocuklarının resim ve öykü konularında 3 yaştan daha düzgün seçim yaptıkları, pastel renkleri, gerçekçi çizgileri, çok renkli resimleri tercih ettikleri bulunmuştur (29).

Araştırmamızda 5 yaş çocuklarının kitap içeriğine verdikleri puan, resimlendirme puanından yüksektir, bu da kızlar ve erkeklerin içeriği resimden çok beğendikleri kanısını vermektedir.

5 yaş kız ve erkek çocuklarının en çok beğenilen kitaba verdikleri isabet puanları birbirine yakındır; bu da her iki cinste de aynı kitapların beğenildiğini göstermiştir.

5 yaş kız ve erkek çocuklarının okunan 6 kitabın özelliklerine ve kitap beğenilerine verdikleri puanlar arasındaki farkın önemsiz olması, çocukların kitapları değerlendirmede benzer görüşlere sahip oldukları kanısını vermektedir.

6 yaş erkek çocuklarının kitap özelliklerinden aldıkları puanlar ise sırası ile, masal/öykü için 1.77 ± 0.10 , resim için 1.27 ± 0.09 , en çok beğenilen kitap isabeti için 2.62 ± 0.10 , kitapların değerler toplamı için 5.70 ± 0.21 dir.

6 yaş kız çocuklarında ise sıra ile, 1.89 ± 0.12 , 1.31 ± 0.10 , 2.36 ± 0.14 , 5.57 ± 0.28 dir.

6 yaş kız ve erkek çocuklarında da kitapların içeriğine verilen puanların resimlendirilmesine verilen puandan daha yüksek olması 5 ve 6 yaş gruplarına okunan kitapların içeriklerinin resimlendirilmelerinden daha çok beğenildiği kanısını vermektedir.

Bloomer ve Amsden'in Amerika'da 3-11 yaş grubu çocukları ile yaptıkları araştırmada da, çocuk kitaplarının çocukların beğenmedikleri resimler ile doldurulmuş oldukları bulunmuştur (18).

6 yaş kız ve erkek çocuklarının en çok beğenilen kitaplara verdikleri puanlar arasında yüksek bir fark görülmediği gibi, 5 yaş çocuklarının verdikleri puanlarla da aralarında önemli fark yoktur. Bu da her iki yaş grubunda da, en çok beğenilen kitaplara benzer değerler verildiği izlenimini bırakmaktadır.

6 yaş kız ve erkek çocuklarının okunan 6 resimli kitabın tüm özelliklerine ve kitap beğenilerine verdikleri genel puanlar arasındaki fark önemsizdir, ancak 5 yaş çocuklarının 6 kitaba verdikleri genel puandan yüksektir. Burada yaşın yükselmesi ile birlikte kitaplara daha isabetli puanlar verildiği, puanların artmasından anlaşılmaktadır.

Bazı çalışmalarında kitaplara ilginin çok küçük yaşlarda başladığı, evdeki okuma alışkanlıklarından, yaştan ve okuldaki çalışmalardan etkilendiği saptanmıştır (18).

Bu araştırma ile benzer özelliklerde, fazla sayıda araştırmanın olmayış karşılaştırma imkânını sınırlamıştır.

S O N U Ç

Bu araştırma ülkemizde resimli çocuk kitaplarının özelliklerini ve çocukların bu kitapları beğenilerini inceleyen çalışmaların pek az sayıda olması nedeni ile planlanmıştır. Yararlı çocuk kitaplarının meydana getirilmesinde bu tip araştırmaların değerli ip uçları vereceği bugün diğer ülkeler tarafından da kabul edilen bir gerçektir.

Ankara'da üst ve orta sosyo-ekonomik düzey çocuklarının birlikte olduğu okulları temsil eden 6 anaokulunda 5 ve 6 yaşlarındaki toplam 200 çocuğa, iyi ve kötü özelliklerde olan 6 resimli kitap okunmuştur. Alınan değerler hesaplanarak, iyi ve kötü özelliklerdeki kitaplar için bir beğeni sıralaması yapılmış, sonra da kitapların içerik ve resimlendirme özellikleri ile en çok hangi kitapların beğenildiği incelenmiştir.

Cinsiyet ve orta-üst sosyo-ekonomik düzey farkının önemsiz olduğu bu çalışmada çocukların 6 resimli kitap için yaptıkları tercihde, kitapların iyiden kötüye doğru sıralandığının ortaya çıkması çocukların iyi özelliklere sahip olan kitapları iyi olmayanlardan daha çok beğendikleri ve kötü kitapları istemedikleri kanısını desteklemektedir.

5 ve 6 yaş çocuklarının okunan kitapların, içerik özelliklerini, resimlendirmelerinden daha çok beğendikleri saptanmıştır, bu da resimlendirmeye de konuya olduğu kadar ağırlık verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Her iki yaşta da en çok beğenilen kitapların aynı kitaplar olduğu bulunmuştur.

6 yaş grubunun 6 kitabın özelliklerine ve kitap beğenilerine verdiği toplam değer, 5 yaş grubunun toplam değerinden yüksek bulunmuştur. Bu yaş grubunda değerlerin yüksek bulunması 6 yaş çocuklarının hem hayal gúcünün geliştiği çaęa (7-8 yaş) yaklaşması ile hem de gelişmeleri ile ilgili bulunabilir.

Her iki yaş grubunda da çocukların iyi nitelikteki resimli kitaplara yüksek, kötü nitelikteki kitaplara ise düşük değer vermeleri kitaplar arasında bir ayırım yapabildiklerini ve kötü kitapları beğenmediklerini ortaya koymaktadır.

Ö N E R İ L E R

Çocukların okunan resimli kitapların özellikleri hakkındaki yanıtların değerlendirilmesi, okul öncesi çağı için yararlı olabilecek kitapların yetersizliğine ve taşıdıkları özelliklere dikkati çekmektedir.

Çocuk kitabı hazırlanırken yazar, editör, yayıncı ve ressamın işbirliği yapması önerilebilir.

Nitelik çocuk yayınlarında aranacak içerik, resimlendirme ve fiziksel özellikleri kapsayan belli standartlar saptanabilir.

Belirli sürelerde çıkan yayınlarda, çocuk kitaplarının eleştirileri yapılabilir.

İlgili Bakanlıkların da yardımı ile çocuk yayınları konusunda, her öğretim basamağında ki çocuklar üzerine okullarda araştırma ve incelemeler yapılabilir.

Çocuk kitaplarının her bakımdan geliştirilmesi ve özendirilmesi amacıyla güzel kitap yazan ve basanlara ödüller verilebilir.

Okul öncesi eğitimi veren kurumlarda ve ilgili diğer kurumlarda çocuk edebiyatı dersi konulup, olanlarında kapsamı genişletilebilir.

Anaokullarında kitap alma görevinin bu konuda yeterli bilgiye sahip personele verilmesi önerilebilir.

Kitapların basılmadan önce konu hakkında yeterli bilgiye sahip bir kurulun denetiminden geçmesi faydalı olabilir.

Çocuklara hangi tip yayınların yararlı olduğu konusunda, çocuk eğitimi ile ilgili kişiler her türlü yayın aracıyla aydınlatılabilir.

Millî Eğitim ve Kültür Bakanlıkları'nın birlikte çalışacağı ocuk yayınları örgütleri kurulabilir.

Yazar, ressam, yayımcı ve eğitimciler zaman zaman bir araya gelerek konuyla ilgili çalışmalar yapabilirler.

ocuk edebiyatı konusundaki araştırma ve yayınlarda devlet desteği sağlanabilir.

Piyasada bulunan resimli kitaplar niversiteler ve Bakanlıklar bn-yesinde, yetkili kişilerden oluşan bir kurul kurularak denetlenebilir.

K A Y N A K L A R

1. Alpay, M., Anhegger, R.: Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları. Cem Yayınevi. İstanbul, 1975.
2. Arbuthnot, M.H., Sutherland, Z.: Children and Books. Scott-Foresman and Company. Chicago, 1972.
3. Arbuthnot, M.H.: Children and Books. Scott-Foresman and Company. Chicago, 1964.
4. Oğuzhan, A.F.: Çocuk Edebiyatı. Gül Yayınevi. Ankara, 1977.
5. Tyler, L.: Books and Children. The Elementary School Journal. 65: 1965, 253-257.
6. : Your Child From 1 to 6. U.S. Government Printing Office. Washington, 30, 1964.
7. Smith, L.: The Unreluctant Years. American Library Association. Chicago, 1953.
8. Tuncer, N.: Türkiye'de Yayımlanmış Resimli Çocuk Kitapları. Hacettepe Üniversitesi. Kütüphanecilik Bölümü Doktora tezi. Ankara, 1974.
9. Todd, V., Heffernan, H.: The Years Before School. The Macmillan Company. Toronto, 1970.
10. Wyndham, L.: Writing for Children and Teenagers. Bradburry Press. Ohio, 1972.
11. Davie, R.: The Needs of Children. Education Today, 28: 2, 1978.

12. Kappas, K.H.: A Developmental Analysis of Childrens Responses To Humor. The Library Quarterly. 37: 1, 1967, 71.
13. Gesell, A., Ilg, F.L., and Ames, L.B.: Infant and Child In The Culture of Today. Harper and Row, New York, 1974.
14. Tural, A.: Okul Öncesi Çağında Dil Gelişimi. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi El Kitabı. Bilir, Ş., Alpsan, B. (Ed), Hacettepe Üniversitesi. Ankara, 1977.
15. Larrick, N.: A Parent's Guide to Children's Reading. Pocket Books. New York, 1969.
16. Burns, P.C., Broman, B.L., Lowe, A.L.: The Language Arts In Childhood Education. Rand Mc Nally and Company, Chicago, 1971.
17. Collier, M.J., Gaier, E.L.: Adult Reactions to Preferred Childhood Stories. Child Development. 29: 1, 1958, 97-103.
18. Zimet, S.F.: Children's Interest and Story Preferences. The Elementary School Journal. 67: 3, 1967, 122-129.
19. Donnaroe, M., Richard, O.: The Child's First Books. The H.W. Wilson Company. New York, 1973.
20. Georgiou, C.: Children and Their Literature. Prentice-Hall, Inc., New Jersey, 1969.
21. Whitehead, R.: Children's Literature: Strategies of Teaching. Prentice-Hall, Inc. New Jersey, 1968.
22. Yörükoğlu, A.: Çocuk Kitapları. Türk Dili Dergisi. 33: 292, 1976, 18-21.
23. Yörükoğlu, A.: Çocuk Ruh Sağlığı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Ankara, 1978.

24. Young, D.: Evaluation of Children's Responses to Literature. *The Library Quarterly*. 37: 1, 1967, 100-109.
25. Lepere, J.M.: Literature in the Primary School. *Review of Educational Research*. 31: 1, 1961, 179-186.
26. Oliver, L.: The Reading Interests of Children in the Primary Grades. *The Elementary School Journal*. 77: 5, 1977, 400-406.
27. Landau, E.D.: The Children and the Experts Agree. *Elementary English*. 37: 1957, 561-563.
28. Cappa, D.: Kindergarten Children's Spontaneous Responses to Story Books Read by Teachers. *Journal of Educational Research*. 52: 1958, 75.
29. Amsden, R.H.: Children's Preferences in Picture Story Book Variables. *Journal of Educational Research*. 53: 1960, 309-312.
30. Bloomer, R.H.: Children's Preferences and Responses as Related to Styles and Themes of Illustration. *The Elementary School Journal*. 60: 6, 1960, 334-340.
31. Browman, M.T., and Templin, M.C.: Stories for Younger Children in 1927-29 and in 1952-55. *The Elementary School Journal*. 59 : 1959, 324-327.
32. Gaier, E.L., and Collier, M.J.: The Latency-Stage Story Preferences of American and Finnish Children. *Child Development*. 31:1960, 431-451.
- Smith, R.C.: Children's Reading Choices and Basic Reader Content. *Elementary English*. 39: 1962, 202-209.
34. Tibbetts, S.L.: Intelligence and Children's Reading Preferences. *California Journal of Educational Research*. 25: 2, 1975, 89-91.

35. Tuncer, N.: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü öğretim görevlisi ile yapılan kişisel görüşme. Ankara, 1979.
36. Kendir, S.: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Öğretim Üyesi, ile yapılan kişisel görüşme. Ankara, 1979.

=====

E K L E R

=====

Ek : 1

ÇOCUKLARIN KİTAP BEĞENİ FORMU

Çocuğun Adı, Soyadı :
Cinsiyeti :
Yaşı :
Anaokulu Adı :

1. Masal/Öyküyü
a. beğendi

b. beğenmedi

2. Resimleri
a. beğendi

b. beğenmedi

3. En çok hangi
kitabı beğendi

Canavar Karıncası	Ayşegül ve Sevimli Sıpa	Kirpi Masalı	Çizmeli Kedi	Bambi ve Sevimli Dostları	Ali ve Ayşe

ÇOCUKLARIN KİTAP BEĞENİ FORMU

Ek : 2

CANAVAR KARINCA

Mahir'i, perişan gördü.Çok üzüldü.
Hemen, geri döndü.Ordusunu topladı.
Önce, zalim krala, öyle saldırdı ki,
hemen öldürdü.Etlerini yedi, iskeleti
kaldı.

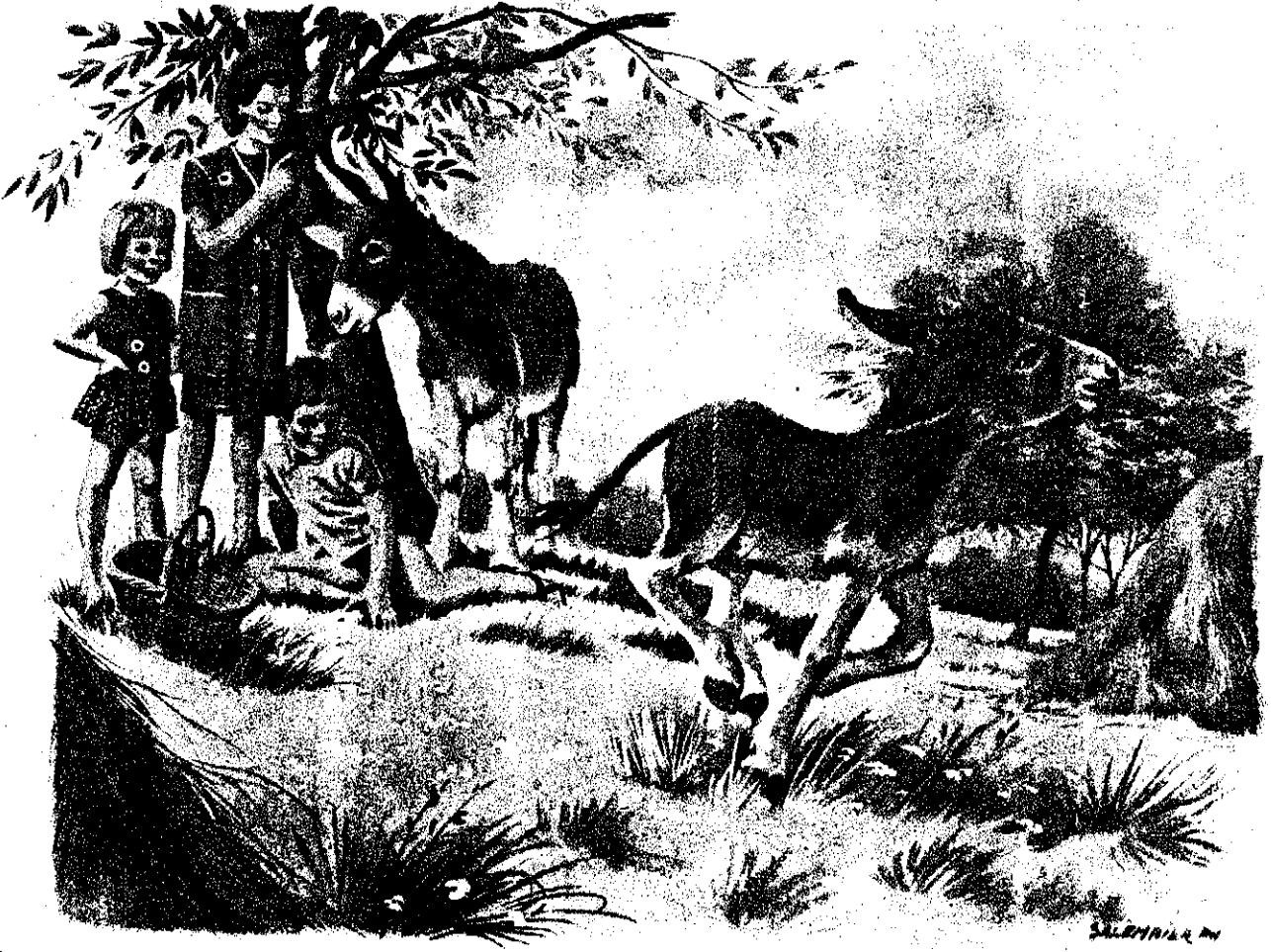
Ek : 3

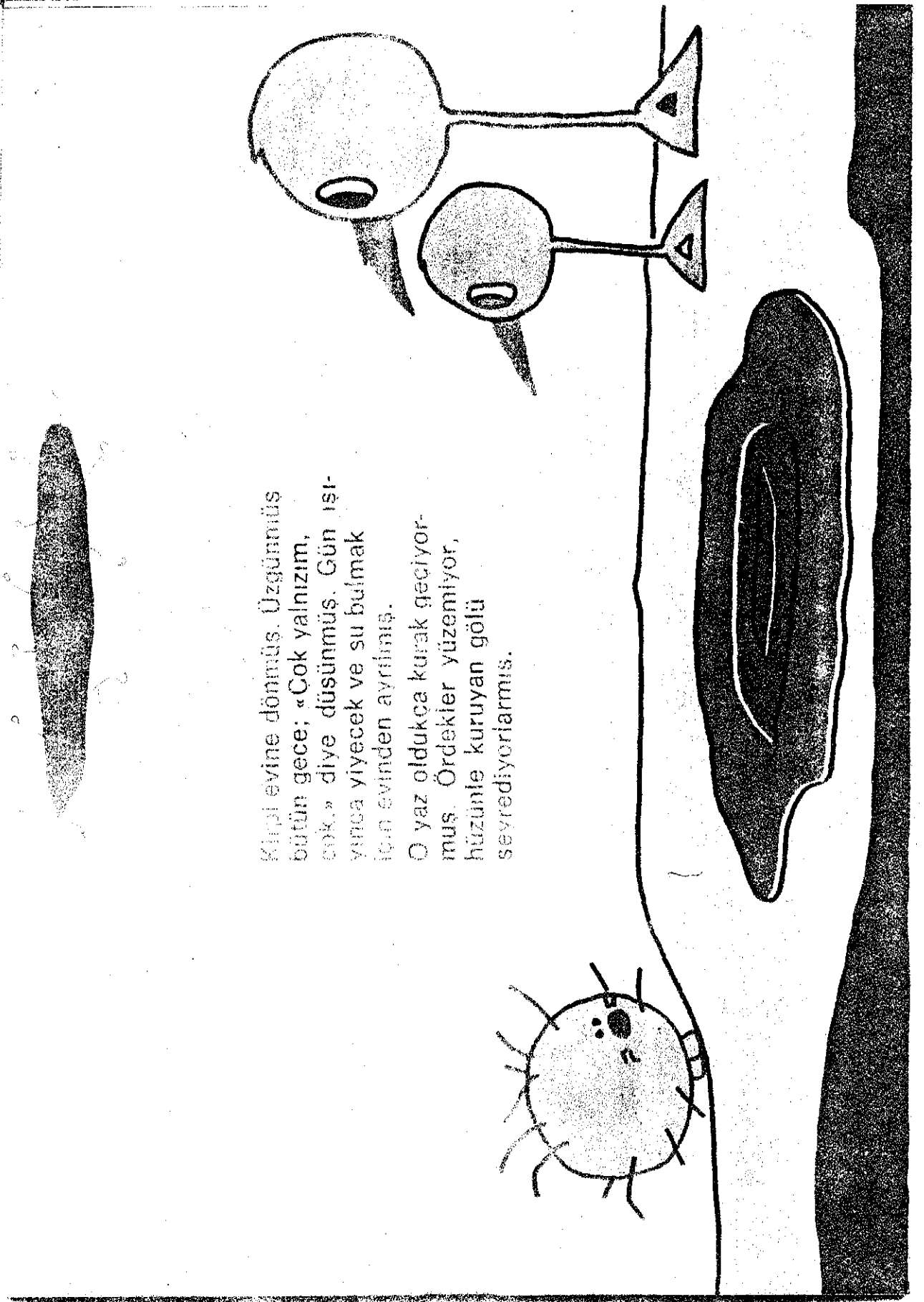
AYŞEGÜL VE SEVİMLİ SİPA

O sırada sıpacık ta zıplayarak yanlarına geldi.

— Aman ne sevimli sipa bu böyle! dedi Ayşegül, hayvânı kucaklayıp öptü. Tüyleri de kadife gibi yumuşak. Can da sokulup sevmek isteyince sıpacık sıçrayarak kaçtı. Çayırdaki koşmağa başladı.

— Yavrurunu çok haşarı olacak Garip! Ona uslu durmasını öğretmezsen kardeşimden çok sopa yer sonra, dedi Ayşegül'ün annesi.

Kirpi evine dönmüş. Üzgünmüş bütün gece; « Çok yalnızım, çok.» diye düşünmüş. Gün ışığına yiyecek ve su bulmak için evinden ayrılmış.

O yaz oldukça kurak geçirmiş. Ördekler yüzemiyor, hüznüyle kuruyan gölü seyrediyorlarmış.

Ek : 5
ÇİZMELİ KEDI

Çizmeli Kedi, krala böylece çeşitli armağanlar vermeye devam etmiş. Bir gün kral ona: — Efendini kızımınla görmeye geleceğiz, demiş. Çizmeli Kedi, koşa koşa efendisine gelmiş: — Efendim, demiş. Kral sizi Karakas Markisi olarak biliyor. Sizi kızıyla görmeye gelecek. Kralın arabasını görünce, hemen nehire atlayınız. Ondan sonrasını bana bırakınız. Delikanlı, neler döndüğünü anlamamış. Fakat Çizmeli Kedi'nin dediği gibi yapmış.

Ek : 6

BAMBİ VE SEVİMLİ DOSTLARI

"Sizlere de merhaba, Miki, Vak Vak amca... Hepinizi çok özlemiştim. Ne dersiniz biraz oynayalım mı?"

"Tabii... Ok atma yarışını yapıyoruz. İstersen sen de gel, bize katıl."

Ek : 7
ALİ ve AYŞE

«Sen karnımda yatarken, yiyeceğini
vücudumun içinden,
göbeğine uzanan bir kordon vasıtasıyla aldın.
Nasıl aldığını resimde görebilirsin.